

ЗВАРОТ

Міхаіла МЕЛЬНІКА

ДА ЗАМЕЖНЫХ СУАЙЧЫННІКАЎ

Дарагія мае суайчыннікі, хто, як і я, жыве за межамі гістарычнай Бацькаўшчыны!

Як хрысціянін-баптыст, не магу не падзяліцца з вамі, веруючымі і няверуючымі, сваімі думкамі і перажываннямі. За мінулы год разам з жонкай я пяць разоў наведаў Беларусь. Думаю, што многія з вас таксама пабылі на Радзіме і ўпэўніліся, якую вялікую патрэбу ў сродках ліквідавання трагедыі яна мае. Мала было таго, што нагараваўся міралюбівы беларускі народ у гады другой сусветнай вайны, калі загінуў кожны чацвёрты чалавек, дык прыйшла новая бяда: 70 працэнтаў тэрыторыі рэспублікі аказаліся забруджанымі радыёнуклідамі. Ад вялікага ўздзеяння выпраменьвання перш за ўсё пакутуюць дзеці.

Тыя мае паездкі разам з жонкай і прадстаўнікамі хрысціянскіх місій не прызначаліся дзеля водпуску, адпачынку. Гэта была акцыя дабрачыннасці, аказання дапамогі беларускаму народу, каторы так неміласэрна пацярпеў ад чарнобыльскай катастрофы. Кожны раз мы прывозілі вялікую колькасць аднаразовых шпрыцаў, медыкаментаў, медыцынскія інструменты, хірургічныя пальчаткі і г.д. Але гэта не так лёгка атрымаць. Вы ведаеце: усё каштуе грошай. А я — пенсіянер. І пенсія мая вельмі малая. Шмат разоў я звяртаўся ў млітвах да Госпада, які пачуў іх і цудоўным чынам дапамог нам! Слава яму!

Акрамя пералічанага, прывезлі мы багата духоўнай літаратуры: Біблію, кнігі Новага Запавета і г.д.

Сабрання ахвяраванні я асабіста адвозіў у забруджаныя раёны Гомельскай, Магілёўскай і Брэсцкай абласцей. А таксама былі мы ў чатырох санаторыях, дзе лячыліся хворыя дзеткі, якім перадалі шакалад і лекі.

Дарагія мае браты і сёстры ўва Хрысце, людзі беларускага паходжання! Дазвольце мне звярнуцца да вас з заклікам і просьбай: у імя Ісуса Хрыста адлікніцеся, акажыце помач бедным дзецям, іх мацярыкам і бацькам Айчыны! Яны чакаюць яе з любоўю да вас і надзеяй.

Мы прапаведуюем Евангелле ўсім народам. Так, гэта вельмі добра і патрэбна. Але калі мы не прыйдзем на дапамогу пацярпеўшым суродзічам нашым, дык што скажа Усывышні! Калі ён быў на зямлі, то, несучы людзям Слова Божае, дзве трэці свайго жыцця прысвяціў вылучванню людзей. А як жа мы! Хай да-

паможа і нам Бог прыняць удзел у выратаванні беларускага народа! У апошні час да мяне даходзяць чуткі, што, маўляў, тая дапамога, якая аказваецца рэспубліцы, не заўжды даходзіць да адрасатаў. Не буду браць грэх на душу і сцвярджаю наконт усіх арганізацый, якія займаюцца размеркаваннем тых ці іншых даткаў. Скажу толькі пра Беларускае таварыства «Радзіма». Думаю, што маю на гэта права хоць бы таму, што ніхто з замежных суайчыннікаў не прывозіў столькі ахвяраванняў, колькі я з жонкай, каб пераказаць іх гэтай арганізацыі. Лічу сваім абавязкам засведчыць дакладнасць, справядлівасць і кантроль за ўсім, што тычыцца далейшага лёсу і шляху дабрачыннага грузу. Хай ніхто з вас не падумае, што медыкаменты прападаюць альбо трапляюць куды не патрэбна. Заўжды пры перадачы мною лекаў у таварыстве «Радзіма» прысутнічалі прадстаўнікі Чырвонага Крыжа БССР, абласцей, паміж якімі размяркоўваліся даткі, якія ставілі свае подпісы пад неабходнымі дакументамі аб перадачы. Гэтакасама кожны раз у цырымоніях перадачы брала ўдзел прэса. Акрамя таго, я сам прысутнічаў у некаторых санаторыях і бальніцах у момант уручэння дарункаў, меў размовы са многімі хворымі. Усё сказанае дае мне падставы сцвярджаць: ваша непасрэдная дапамога, калі вы накіруеце яе ў Беларускае таварыства «Радзіма», дойдзе па прызначэнню і свечасова.

Не адзін я ў гэтым пераканаўся. Летась у Германіі я пазнаёміўся з братам Джорджам. Ён быў на Беларусі, наведаў санаторый у Аскаўшчыне для дзяцей-чарнобыльцаў. Калі ён вярнуўся ў Канаду, то выслаў і 200 долараў і папрасіў мяне, каб я на гэтыя грошы зрабіў закупкі і адвёз іх у таварыства «Радзіма» [так выходзіць намнога дзешавей], што і было зроблена. Сам Джордж не беларус — паляк, чытае прапаведзі на радыё. Вы можаце звярнуцца да яго, падаю адрас:

GEORGE BAJENSKI, PICKERING, ONTARIO L1V 2R4 CANADA. TEL. 416/428-1816.

Шаноўныя мае браты і сёстры! Спадзяюся, што многія з вас пададуць руку дапамогі ахвярам чарнобыльскай катастрофы і сёлетні год будзе годам благаслаўным для пацярпеўшых. Памятайце: лепш даваць, чым браць. Барані вас усіх Бог!

Міхаіл МЕЛЬНІК.

Альмерсбах, Германія.

«Іншаземцу няпроста зразумець ваш уклад жыцця, эканамічныя цяжкасці. Чалавек з ног збіваецца, каб купіць сто грамаў каўбасы, паўдня стаіць у чарзе за тортам... Ніяк не вытлумачыш, напрыклад, адносіны некаторых да сваіх службовых абавязкаў. Такое ўражанне, што прыходзяць на работу, калі захочуць, тут жа аблаюць наведвальніка, застаючыся пры гэтым непрыбыльнымі бюракратамі пры вырашэнні самых нязначных пытанняў. Як можна! І ўжо адкрыццём для мяне было тое, што людзі ў вас настолькі любяць грошы, нейкія рэчы...»

(Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ. «СІМОНА З БРАЗІЛІ»).

Стар. 3, 4

ПА УКАЗУ ПРЭЗІДЭНТА

У Брэсце, як і ў многіх гарадах краіны, паводле Указа Прэзідэнта СССР, уведзена сумеснае патруляванне міліцыі і ваенных. Каля дваццаці такіх пешых нарадаў штодзённа выходзяць на вуліцы горада. У ваенных ніякіх транспартных і тым больш баявых перасоўных сродкаў няма. Да такога патрулявання падштурхнула крымінагенная абстаноўка ў горадзе. Толькі за апошні год у некалькі разоў павялічылася колькасць грабжожы, крадзяжы казённай і асабістай маёмасці, разбойных нападаў на грамадзян. У многіх разоў узрос перапродаж тавараў непасрэдна на вуліцах. Гараджане прынялі новаўвядзенне станоўча.

НА ЗДЫМКУ: на вуліцы Савецкай нарад у саставе сяржанта міліцыі Аляксандра ГАПАНЮКА і радавых Брэсцкага гарнізона туркмена Гарлы ГУЛАЛАВА і кіргіза Нурланбека МУСАЕВА. Фота Р. КАБЯКА.

Чарнобыль і дзеці... Гэта жорсткая рэальнасць: сотні тысяч дзяцей нашай рэспублікі апынуліся ў зоне радыяцыйнага ўздзеяння. Многія з іх ужо цяжка пераносяць вынікі апрамянення, для іншых ёсць рэальная пагроза пагаршэння здароўя ў будучыні. І добра, калі дапамога прыйдзе свечасова. Тады і бяда можа абмінуць. Галя і Наташа АЛЬГАНЕЦ [на здымку] прыехалі ў Мінск у спецыялізаваны медыцынскі цэнтр са Столінскага раёна. Яны праходзяць тут прафілактычнае лячэнне.

[Працяг фотарэпартажу змешчаны на 3-й стар.]

ЗА ЧЫЕ ГРОШЫ?

УЛАДА ЛЮБІЦЬ ВАНДРОЎКІ

У Пастаянную камісію Вярхоўнага Савета рэспублікі па знешнеэканамічных сувязях паступілі прапановы камісій беларускага парламента аб накіраванні парламентарыяў у замежныя камандзіроўкі.

За мяжу ў 1991 годзе маюць намер выехаць 78 дэпутацкіх груп, у складзе якіх — 277 народных выбранныхікаў.

У Польшчу падалі заяўкі 69 дэпутатаў, у Германію — 65, у Швецыю — 60, у Фінляндыю — 53, у Венгрыю, ЗША, Японію — па 30, Вялікабрытанію, Францыю, Чэхаславакію — па 17... Усяго ў прапановах — больш за 20 краін трох кантынентаў.

Мэты камандзіровак — наладжанне кантактаў з суайчыннікамі, вывучэнне метадаў арганізацыі страхавой медыцыны, распрацоўка сумесных дзеянняў у галіне аховы вод Чарнаморскага басейна, азнаёмленне з праблемамі сямейнага выхавання, назіранне вопыту ў гандлёвым абслугоўванні насельніцтва...

Паводле папярэдніх разлікаў, для фінансавання паездак запатрабуецца 140 тысяч інвалютных і 250 тысяч савецкіх рублёў.

Прымаючы да ўвагі складанае становішча з валютай у рэспубліцы, Камісія па міжнародных справах Вярхоўнага Савета БССР прапанавала зменшыць колькасць дэлегацый да 24, а колькасць выязджаючых — да 90 чалавек.

ЖЫЦЦЕ ПАРТЫІ

ЗДАЮЦЬ ПАРТЫЛЕТЫ

За мінулы год добраахвотна пакінулі КПБ больш як 63 тысячы членаў партыі. За гэты перыяд рашылі стаць камуністамі толькі 7 647 чалавек. Асабліва значныя страты панесла Мінская гарадская партарганізацыя: уступілі ў члены КПСС 258 чалавек, а выбылі 16 896.

Такія даныя прыводзіліся на нядаўнім аб'яднаным пленуме Цэнтральнага Камітэта і Кантрольнай камісіі Кампартыі Беларусі.

Больш чым на 30 працэнтаў паменшыліся партыйныя арганізацыі на Віцебскім тэлевізійным заводзе, у такіх аб'яднаннях, як «Шкловалакно» (Полацк), «Хімвалакно» (Магілёў), «Інтэграл» (Мінск), «Беларуськалій» (Салігорск), у Гомельскім дрэвапрацоўчым аб'яднанні.

Паклалі партыйныя білеты многія кіруючыя работнікі, вядомыя вучоныя. Па ідэйных матывах выйшлі з КПСС, напрыклад, старшыня Магілёўскага гарвыканкома Габрусёў і старшыня прэзідыума Заходняга аддзялення УАСГНІЛ, член-карэспандэнт АН БССР Нікітчанка, былы загадчык аддзела арганізацыйна-партыйнай і кадравай работ Віцебскага абкома КПБ Глушкewіч і многія іншыя.

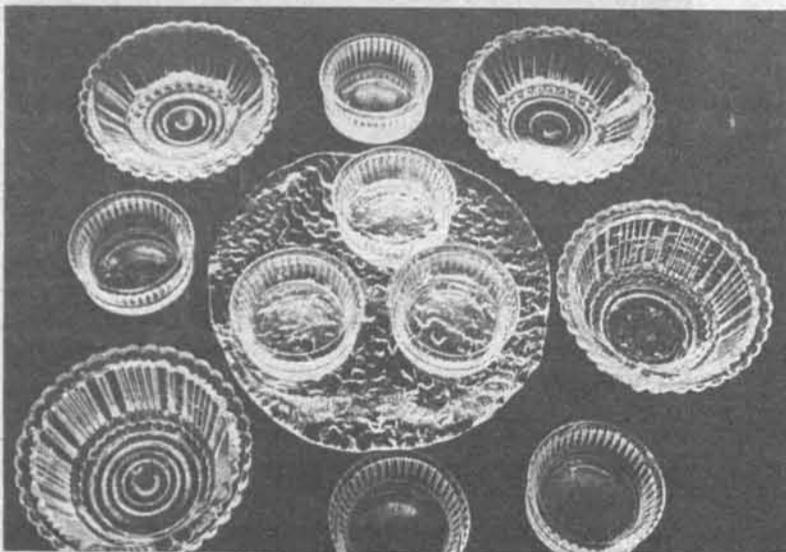
СТАТЫСТЫКА СПАДУ

КУДЫ КОЦІМСЯ?

Паводле даных Саўміна БССР, у 1990 годзе ў рэспубліцы сабраны менш, чым у 1989, збожжа (у вазе пасля дапрацоўкі) — на 5 працэнтаў, бульбы — на 38, гародніны — на 19, льновалакна — на 41, цукровых буракоў — на 19, пладоў і ягад — на 50 працэнтаў.

Рэалізацыя жывёлы ў калгасах і саўгасах скарацілася на 15,9 тысячы тон, вытворчасць малака зменшылася на 12,3 тысячы тон. У выніку гэтага дзяржаўныя закупкі бульбы знізіліся на 32 працэнта, гародніны — на 16,5, пладоў і ягад — на 35, цукровых буракоў — на 19, льновалакна — на 40, жывёлы і птушкі (у жывой вазе) — на 0,5, яек — на 3, воўны (у пераводзе на чыстае валакно) — на 18 працэнтаў.

КАНВЕРСІЯ

Удвай больш, чым у мінулым годзе, — на мільён 600 тысяч рублёў — паставіць сёлета тавараў народнага спажывання ў гандлёвую сетку лідскі завод «Оптыка». У іх ліку — посуд, прызмы да фотаапаратаў «Зеніт» Вілейскага і Краснагорскага заводаў, сувені-

У цэлым валавая прадукцыя сельскай гаспадаркі ў 1990 годзе знізілася ў параўнанні з 1989 на 5,9 працэнта, прадукцыйнасць працы — на 2,7.

ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ

САЦЫЯЛЬНАЯ ПРАГРАМА КАЛГАСА

У калгасе «Расія» Дзятлаўскага раёна вырашана праблема аздаравлення дзяцей. Па дагавору з адной з гаспадарак Крымскай вобласці ўзяты ў арэнду піянерскі лагер, што належыць ёй і размешчаны на беразе Чорнага мора. Тут ужо пабывала першая група сельскіх дзяцей, сёлета туды адправіцца (лагер дзейнічае круглы год) яшчэ 200 іх равеснікаў. Усе яны змогуць прайсці не толькі курс лячэння, добра адпачыць, але і працягнуць вучобу. Хаця мясячная пунцёўка каштуе да ста рублёў, школьнікі карыстаюцца здраўніцай бясплатна — расходы поўнасцю ўзяў на сябе калгас.

Мільён рублёў адпусціў калгас на будаўніцтва ўласнага прафілакторыя на беразе Балтыйскага мора, дзе таксама будуць адпачываць дзеці.

Чарнаморскай здраўніцай карыстаюцца і школьнікі з іншых гаспадарак раёна.

Калгас прыняў і шэраг іншых сацыяльных праграм. На яго сродкі ўтрымліваецца, напрыклад, школа і дзіцячы садок. Вышлячаюцца грашовыя дапамогі ветэранам, мнагадзетным сем'ям. Калгаснікі карыстаюцца аплатнымі водпусамі, тыя, хто мае патрэбу, забяспечаны кватэрамі.

«Нельга больш, вобразна кажучы, «класці ўсе яйкі ў адзін кошык», гэта значыць засноўваць усю нашу палітыку ў адносінах да Савецкага Саюза на нашых сувязях з Гарбачовым. Ён заслугоўвае нашай павагі, ён многага дабіўся, і мы павінны мець з ім справы па такіх пытаннях, як скарачэнне стратэгічных узбраенняў, і пытаннях знешняй палітыкі. Але ў той жа час нам трэба ўлічваць, што ён вольна ці міжволі прымаў удзел у спробах аднавіць аўтарытарную сістэму кіравання і садзейнічаць агрэсіі. Я не ўпэўнены, што Гарбачоў кантралюе сітуацыю, але гэта толькі пацвярджае неабходнасць расшырыць кола нашых сувязей і, у першую чаргу, сувязей з дэмакратычнымі сіламі ў Расійскай Федэрацыі. У прыватнасці, мы павінны аказаць падтрымку Ельцыну, дапамагчы яму набыць аўтарытэт на міжнароднай арэне...»
(Збінеў БЖАЗІНСКІ).

ЭПІДЭМІЯ

ГРЫП АТАКУЕ

Баларусь затапіла хваля новай эпідэміі грыпу і вострых рэспіраторных захворванняў. Калі раней статыстыка не падавала ніякіх лічбаў наконт грыпу, а ўрачы замест гэтага хваробы пісалі нешта накшталт «лёгка катар», то цяпер афіцыйна прызнана, што і наша сацыялістычнае грамадства часам не мінае гэта ліха. Паводле паведамлення Рэспубліканскага цэнтра гігіены і эпідэміялогіі, у Мінску і Магілёве сезонны ўзровень захворвання перавышаны ў 4 разы, у Гомелі — у 5 разоў, у Салігорску — у восем. Амаль шэсцьдзесят працэнтаў захварэўшых — дзеці ва ўзросце да 14 гадоў. Па словах урача-эпідэміялага Раісы Сцепаненка, эпідэмія не была для нас нечаканасцю, да яе рыхтаваліся. Стваралі неабходны запас процігрыпозных прэпаратаў. Са складаў яны пачынаюць паступаць у продаж. Але купіць іх можна толькі па рэцэпту ўрача. Дэфіцыт лекавых сродкаў дыктуе свае ўмовы, і пусціць іх у свабодны продаж, на жаль, няма магчымасці.

ПРЫРОДА І МЫ

НОВЫЯ ЗАКАЗНІКІ

Па прапанове Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна і Дзяржаўнага камітэта БССР па экалогіі Саветам Міністраў рэспублікі прынята пастанова аб утварэнні дзяржаўных біялагічных заказнікаў «Некасецкі», «Пасынкі» і «Рудакова», якія размешчаны ў Мядзельскім раёне Мінскай вобласці.

Дзяржаўныя заказнікі ўтвараюцца для захавання ў натуральным стане унікальнага прыроднага ландшафтнага комплексу поўдня беларускага Паазер'я, аховы фауны і флоры, прадстаўнікі якіх занесены ў Чырвоныя кнігі БССР і СССР. Іх агульная плошча складае 551 гектар.

У палажэнні аб заказніках гаворыцца, што на іх тэрыторыі забараняюцца ўсякія работы, што выклікаюць змяненне прыроднага ландшафта, разворванне зямель і высечка лесу, збор раслін і разбіўка турыстычных лагераў, а таксама іншыя дзеянні, што наносзяць шкоду расліннаму і жывёльнаму свету.

НА ГРАНІЦЫ

МІЛІЦЫЯНЕРЫ І ШПІЁНЫ

Не кожны пагранічнік можа пахваліцца ўзнагародай, якую атрымаў старшыня міліцыі Сцяпан Хівук. Медала «За адзнаку ў ахове Дзяржаўнай граніцы» ён удастоены за тое, што затрымаў двух парушальнікаў.

Апошняе здарэнне адбылося ў раёне Брэсцкай краінасі. Старшыня заўважыў, як, штомінутна азіраючыся, хутка да Дзяржаўнай граніцы ішоў малады чалавек з цяжкім рэчавым мяшком. Далажыўшы абстаноўку камандзіру ўзвода, Хівук пачаў праследаваць невядомага. Той паспрабаваў уцячы, але ў кароткай сутычцы міліцыянер выйшаў пераможцам.

Не ўпершыню работнікі УУС дапамагаюць пагранічнікам. Нядаўна міліцыянеры затрымалі парушальніка на ўчастку заставы імя Героя Савецкага Саюза А. Кіжаватава. Сяржант Анатоль Балачук і старшыня Ігар Сінчанкоў за пільнасць, умелыя дзеянні і адвагу пры аб'яшкодванні злачынцы, які спрабаваў прарвацца ў сумежную краіну, узнагароджаны нагруднымі знакамі «Выдатнік пагранвойск» 2-й ступені.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

ДЗЕЦЯМ ЧАРНОБЫЛЯ

У галандскім горадзе Хілверсюм пачалася акцыя «Дапамажы і прымі дзяцей Чарнобыля». У рамках данай гуманітарнай акцыі, ініцыятарам і непасрэдным выканаўцам якой з'яўляецца нідэрландская дабрачынная арганізацыя «Рэйнбоу», у Нідэрланды ўжо прыбыла першая група дзяцей з Беларусі на адпачынак і для аднаўлення здароўя.

Плануецца ў перспектыве прыняць каля трох тысяч дзяцей з Беларусі. Акрамя гэтага, намерана накіроўваць ім на радзіму прадукты харчавання, вітаміны, фрукты, цацкі, адзенне. Першы аўтамабіль з такім гуманітарным грузам ужо адбыў у СССР, а прыбыўшыя ў Нідэрланды першая група — трыццаць два школьнікі на працягу двух месяцаў пройдзе неабходнае медыцыйскае абследаванне, зможа азнаёміцца са славетнымі мясцінамі Нідэрландаў, не спыняючы пры гэтым вучобы.

Акцыя аказання гуманітарнай дапамогі беларускім дзецям з'яўляецца своеасаблівым працягам агульнаеўрапейскай кампаніі «Салідарнасць з дзецьмі Чарнобыля», якая завяршылася летась ў праводзілася па ініцыятыве Сусветнай арганізацыі скаўцкага руху і Савецкага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

◆ Павялічваецца міграцыя некарэннага насельніцтва з Прыбалтыкі. Да прыкладу, за ўвесь мінулы год толькі адзін жыхар Брэста выехаў у Прыбалтыку. Затое ў Брэст перасяліліся каля 200 жыхароў з Літвы, Латвіі і Эстоніі.

◆ У Светлагорску (Гомельскай вобласці) будзе пабудавана другая электрастанцыя. Магутнасць новай ДРЭС 1,2 тысячы мегават. Яна будзе працаваць на прыродным газе. Будаўніцтва Светлагорскай ДРЭС абыдзеца ў 1 мільярд рублёў.

◆ Вучні Сінькоўскай сярэдняй школы, што ў Смаргонскім раёне, атрымалі матэрыяльны стымул да навукі. Штомесяц тыя, хто займаецца на «пяцёркі», атрымліваюць 20 рублёў. Такую ўзнагароду для выдатнікаў увёў мясцовы калгас імя Дзяржынскага.

◆ Лічба разводаў у Мінску ў студзені 1991 года дасягнула 922, а шлюб узялі ў гэтым месяцы толькі 858 пар. Яшчэ ў снежні ўсё было наадварот: на 1 500 шлюбаў 725 разводаў. Сумны прагрэс!

◆ У пасёлак Сапоцкін Гродзенскага раёна прыйшло 50 пасылак з Германіі ў якасці гуманітарнай дапамогі для інвалідаў, састарэлых, мнагадзетных сем'яў. Але перш чым трапіць па прызначэнню, іх добра выпатрашылі работнікі пасялковага Савета. Вядзецца расследаванне.

ры са шкла. Рэзка павялічыць выпуск гэтых вырабаў дапамагла прадпрыемству канверсія. **НА ЗДЫМКАХ:** вырабы завода; на канвееры — посуд са шкла. Яго якасць гарантуе кантралёр Анжэла СТАНКЕВІЧ.

ГЭТА НЕ РЫО-ДЭ-ЖАНЕЙРА

СИМОНА З БРАЗІЛІІ

Ёй дзевятнаццаць. Перапыніўшы вучобу ў каледжы горада Сантаса, дзяўчына прыехала ў Маскву на гадавыя курсы рускай мовы пры інстытуце імя А. С. Пушкіна. І вось, скарыстаўшы лютаўскія канікулы, выбралася ў госці да беларускіх сваякоў. Па дарозе прыпынілася на дзень-другі ў Мінску. Пазваніла ў рэдакцыю і перш-наперш паведаміла, што «Голас Радзімы» чытаюць і ў Сантасе. Гэта прымна было слухаць, як і сустрэцца з бразільянкай беларускага паходжання. Не такія ўжо частыя госці на Бацькаўшчыне суйчыннікі з тых краёў, тым болей іхняе маладое пакаленне.

...Даўнія прашчыры Сімоны, відаць, няблага варылі піва, бо

калі б кепска, дык, думаю, не атрымалі б стаўшае радавым, ганаровае прозвішча Піваварчыкі. Яно і цяпер з'яўляецца даволі распаўсюджаным у вёсцы Зелесе Баранавіцкага раёна. Менавіта з гэтай заходнебеларускай вёскі, з яе прагрэсіўчай беднасці, прыгнечанасці, з трывожна-чорных чутак аб надыходзе другой сусветнай вайны і выхпіла лавіна эміграцыі Уладзіміра Піваварчыка, дзядулю Сімоны. Выхпіла разам з сям'ёй і занесла ў далёкую і практычна невядомую нам і сённяшнім часам Бразілію.

Але тое, што мы мала дасведчаны, можна лёгка паправіць: справа культурнага цензу і круггляду кожнага. А беларускі селянін прыйшоў у Новы

Свет і без «кала і двара», як кажуць, і без мовы.

— Мой дзед раскаваў, што на пачатку свайго жыцця на бразільскай зямлі прыйшлося ім невыносна цяжка. Ні надзець, ні абуць не мелі чаго. Потым дзядуля знайшоў працу на заводзе, займаўся апрацоўкай металу дома, маючы такарны станок. А ўжо мой бацька здолеў вывучыцца на інжынера.

Імкнуся высветліць у субседніцы памеры той эмігранцкай лавіны. Колькі перасяленцаў з Беларусі можа налічвацца, на яе думку, у сямей вялікай краіне Паўднёвай Амерыкі?

— Скажу толькі, што шмат беларусаў расселена ў штатах Сан-Паўлу і Парана. Я чытала

ў адным часопісе, што толькі ў апошнім жыццёвым нібыта 200 тысяч палякаў. Возьмеш тэлефонную кнігу, а там такія знаёмыя прозвішчы. А колькі сярод іх маюць сваяцтва з Беларуссю, хто ведае, — быў адказ.

— У тагачаснай Бразіліі, як і ў многіх іншых краінах Амерыкі, нацыянальнасць імігрантаў вызначалася па грамадзянству, па назве той дзяржавы, адкуль яны прыехалі. Але ў Аргенціне, напрыклад, адпаведнае ўяўленне аб нейкіх лічбах, жыцці суйчыннікаў можна атрымаць у іх суполках, зямляцтвах. Ці існуюць у вашым горадзе, ці ў іншых штатах такія таварыствы? Есць жа звесткі, праўда, невыразныя, што ў трыццаціх гадах у Бразіліі заснаваўся Беларуска-ўкраінскі саюз, забаронены потым уладамі.

— Такіх ці іншых таварыстваў у Сантасе няма, — лічыць сеньярыта Піваварчык. — Не чула пра іх і ў іншых гарадах. У гады ваеннай дыктатуры мала што прыналежнасць да

нейкіх арганізацый, нават вывучэнне рускай мовы было дужа небяспечным заняткам, жорстка каралася. Абсурду варта: многія верылі плёткам, што нібыта камуністы ядуць дзяцей... І простыя людзі да таго былі запалоханы, што добраахвотна неслі ў розныя фонды золата, каштоўныя рэчы, абы не пусціць «камунізм» у Бразілію.

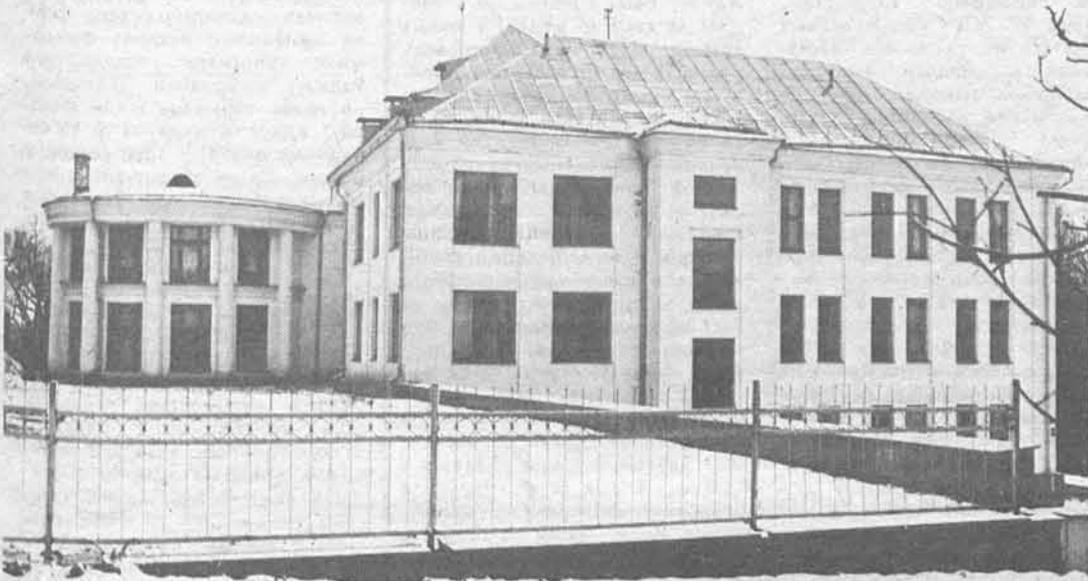
— Праявы «халоднай вайны», якая адышла ў гісторыю...

— Так, праявы, — згадзілася Сімона Піваварчык, — але было гэта не так і даўно. Ваенныя знаходзіліся пры ўладзе з 1964 па 1984 год.

— Няма сэнсу пытацца, як вы вывучылі рускую мову. Паўна, у сям'і Уладзіміра Піваварчыка размаўлялі і па-беларуску?

— У іхняй сям'і мала... Размаўляем мы, канешне, партугальску. Мама мая — партугалка. Бацька, безумоўна, сёе-тое пераняў ад дзеда. А

[Заканчэнне на 4-й стар.]

Каб зрабіць дапамогу дзецям больш эфектыўнай і мэтанакіраванай, Беларускі дзіцячы фонд нядаўна арганізаваў пры рэспубліканскім дыспансэры Навукова-даследчага інстытута радыцыйнай медыцыны ў Мінску спецыялізаваны цэнтр. Дапамогу, якая паступае па лініі фонду з-за мяжы — лякарствам, медыцынскае абсталяванне, прыборы, харчаванне, — намечана накіроўваць сюды мэтайным назначэннем. За сродкі фонду спецыялісты дыспансэра будуць павышаць свой прафесійны ўзровень за мяжой. Акрамя гэтага, на адрас цэнтра паступіць мільён рублёў, які пойдзе на паляпшэнне дыягностыкі і лячэння дзяцей, што жывуць у забруджанай зоне.

НА ЗДЫМКАХ: будынак цэнтра; абследаванне пацыентаў праводзяць загадчык аддзялення Нэллі ІВАШКЕВІЧ і медсястра Лілія КНЯЗЮК; урачэндакрынолаг Ірына КАШАВАЯ ў кабінце абследавання хворых.

Фота С. КРЫЦКАГА.

АТАМНАЯ ЭНЕРГЕТЫКА У 1990 ГОДЗЕ

НЕГАТЫЎНЫЯ ТЭНДЭНЦЫІ НАШАЙ КРАІНЫ

Атамная энергетыка нашай краіны развіваецца ў цеснай ўзаемасувязі з іншымі галінамі народнай гаспадаркі. Таму на ёй адбываюцца ўсе негатыўныя тэндэнцыі, характэрныя ў сучасны момант для савецкай эканомікі ў цэлым. У апошнія гады адзначаецца падзенне тэхналагічнай дысцыпліны на прадпрыемствах, што забяспечваюць атамныя станцыі. Гэта праяўляецца ў пагаршэнні якасці пастаўляемага на АЭС абсталявання, запасных частак і рамонтных работ. Не здзіўна таму, што ў параўнанні з 1989 годам на 17 працэнтаў узрасла колькасць пазапланавых спыненняў.

З 1 верасня па 31 снежня 1990 года зарэгістравана 82 здарэнні на аб'ектах атамнай энергетыкі. Два з іх, згодна з сямібальнай міжнароднай шкалай, класіфікаваны як інцыдэнты сярэдняй цяжкасці (другога ўзроўню). Напрыклад, 8 верасня на першым блоку Ігналінскай АЭС (на мяжы з Беларуссю) з-за памылковых дзеянняў персаналу адкрыліся засцерагальныя клапаны 1-га контуру рэактара. Пара, што выйшла з клапанаў; была паглынутая штатнай сістэмай лакалізацыі. Выкіду ў навакольнае асяроддзе і апраменьвання персаналу не адбылося. 9 кастрычніка на першым блоку Запарожскай АЭС пры перагрузцы ядзернага паліва з-за няспраўнасці перагрузачнай машыны была пашкоджана касета са свежым палівам. Небяспека радыяцыйнага забруджвання адсутнічала. Аднак сур'ёзнасць інцыдэнтаў заключаецца ў іх патэнцыяльнай небяспецы. 24 здарэнні ацэнены як нязначныя (першага ўзроўню), 56 не закранулі бяспечнасць АЭС (нулявы ўзровень).

З ростам антыядзерных рухаў у атамнай энергетыцы з'явіліся свае спецыфічныя праблемы. На жаль, не заўсёды некаторыя формы пратэсту грамадскасці можна назваць разумнымі. Гутарка перш за ўсё ідзе аб блакадзе ў ліпені мінулага года Хмяльніцкай АЭС. Дэманстрацыі з патрабаваннямі закрыць станцыі праводзіліся на Балакоўскай і Паўднёва-Украінскай АЭС. Апошнім часам узрос псіхалагічны ціск на персанал Ігналінскай АЭС. Падобныя дзеянні могуць адмоўна адбіцца на бяспечнасці ў рабоце станцыі і хутчэй нагадва-

юць гульні з агнём на паравой бочцы, чым імкненне да ўзаемага дыялога.

Становішча на суднах атамнага флоту выглядае больш спакойным, але таксама не бездакорным. Летась у эксплуатацыі знаходзіліся 11 ядзерных энергетычных устаноў на шасці ледаколах, што забяспечылі праводку суднаў у Арктыцы, і ліхтэравозе «Севморпуть», што перавозіў грузы на Далёкім Усходзе.

У цэлым ядзернае абсталяванне працывала дастаткова надзейна і не стварала сур'ёзных праблем для выканання плана навігацыі. І ўсё ж на атамным ледаколе «Сібір» было адзначана сем выпадкаў парушэння герметычнасці парагенератараў. У выніку камісія Дзяржпраматамнагляду СССР забараніла эксплуатацыю сілавой устаноўкі гэтага ледакола да замены дэфэктнага парагенератара. Спыненне таксама эксплуатацыі ядзернага рэактара левага борта на «Арктыцы» з-за дасягнення гранічных значэнняў удзельнай актыўнасці першага контуру. Ледакол пастаўлены на планавы рамонт, на ім будзе заменена актыўная зона левага рэактара.

Да ліку іншых здарэнняў на суднах трэба аднесці 13 пазапланавых спыненняў ядзерных энергетычных устаноў, з якіх вялікая частка адбылася па віне персаналу. Ва ўсіх гэтых выпадках не было ніводнага, які мог бы прывесці да ядзерна-ці радыяцыйна-небяспечных сітуацый.

Усяго Дзяржаўным камітэтам СССР па нагляду за бяспечным вядзеннем работ у прамысловасці і атамнай энергетыцы ў мінулым годзе было выдана 18 працісаняў на абмежаванне магутнасці ці поўнае спыненне энергаблокаў з-за парушэнняў патрабаванняў па бяспецы. З 11 чэрвеня 1990 года і да сённяшняга дня дзейнічае абмежаванне ўзроўню магутнасці да 70 працэнтаў на шасці энергаблоках з рэактарамі РБМК першага пакалення на Курскай, Ленінградскай і Чарнобыльскай АЭС. Забаронена эксплуатацыя двух даследчых рэактараў у Алма-Аце і Тбілісі.

Мікалай ШТЭЙНБЕРГ, намеснік старшыні Дзяржпраматамнагляду СССР.

Пад уплывам гераічнай барацьбы савецкага народа супраць ворага, вялікай прапагандыскай работы, разгорнутай падпольнымі арганізацыямі, яны ў адзіночку ці групамі пераходзілі ў партызанскія атрады. У 1941—1944 гадах у рады партызан рэспублікі ўліліся многія сотні польскіх грамадзян, больш за чатырыста славакаў і чэхі, 235 югаславаў, каля 70 венграў, 60 французцаў, звыш 30 грамадзян Бельгіі, 24 аўстрыйцы, 16 галандцаў, прадстаўнікі іншых заняволаных еўрапейскіх народаў. У ходзе вайны адбываўся

аператыўнага цэнтра, палкоўнік У. Нічыпаровіч. У студзені 1945 года ён загінуў у засценках НКУС. У 1943 годзе быў таксама адазваны ў Маскву і арыштаваны камандзір брыгады «Стары» Мінскай вобласці В. Пыжыкаў. Паверыўшы фашысцкай дэзінфармацыі, органы дзяржбяспекі рэпрэсавалі ў гады вайны і пасля яе сканчэння дзесяткі мінскіх падпольшчыкаў.

Насільная калектывізацыя, рэпрэсіі супраць партыйных, савецкіх, камсамольскіх і гаспадарчых кадраў, іншых прадстаўнікоў інтэлігенцыі, рабо-

спецыяльнага даследавання. Гэтую працу ў нас у адзеле толькі пачынаюць. Таму выкажу толькі самыя агульныя меркаванні па ўзнятаму вамі пытанню. Так, вядома, дзеячы беларускай нацыянальнай эміграцыі хацелі не калгаснай, савецкай Беларусі. Іх ідэалам, як я разумею, была парламенцкая рэспубліка з прыватнай уласнасцю, прадпрыемствам і іншымі атрыбутамі ладу заходняга ўзору. Сталінісцкія СССР і БССР імі ўспрымаліся як нешта, што выйшла за межы натуральнага, устаноўленага Богам парадку рэчаў. Аднак на што

— Самыя разнастайныя пачуцці і імкненні кіравалі людзьмі, якія ўступілі ў сутычку з акупантамі, а не толькі адны «ідэі партыі, палыміяны сацыялістычны патрыятызм і пралетарскі інтэрнацыяналізм», як любілі пісаць раней у манаграфіях і падручніках. Так, мноства савецкіх людзей шчыра верыла ў абвешчаныя ВКП(б) ідэі будаўніцтва новага, справядлівага грамадства, дружбы народаў, пралетарскага інтэрнацыяналізму. Асабліва людзі маладыя, у асноўнай сваёй масе слаба інфармаваныя пра ценявыя бакі жыцця савецкага грамад-

СІМОНА З БРАЗІЛІ

[Заканчэнне.
Пачатак на 3-й стар.]

галоўнае, у Сантасе існуе Дом дружбы, аддзяленне тэатра Бразілія—СССР, дзе я і вывучаю мову. Ёсць нас каля сямідзесяці чалавек, тых, хто цікавіцца Савецкім Саюзам: рускія, беларусы, літоўцы, бразільцы. Узлілі мы ў арэнду будынак, нанялі выкладчыка—працае школа. З дапамогай гэтага Дома дружбы я і прыехала на Радзіму дзядулі і бабулі, дзе знішчыла шмат цікавага і незразумелага.

— Менавіта што?

— Перабудова, дэмакратызацыя...

...Бразільская і савецкая дэмакратызацыя амаль што «нагодкі». Аднак у Бразіліі мы назіраем эканамічны цуд (нездарма, відаць, вядомы літаратурны герой Ільфа і Пятрова так рваўся ў Рыо-дэ-Жанейра, прадбачыў...), а ў СССР — крызіс. І як гэта ні парадаксальна, але ж менавіта ваенная дыктатура пры ўсёй яе адвядзенасці заклала фундамент сучаснага гаспадарчага ўздыму ў Бразіліі. (Прычым, не трэба забываць і той факт, што адносна нядаўна ў гістарычным плане, у 1888 годзе, у Бразіліі была абвешчана ліквідацыя рабства). Але ўсе гэтыя праблемы, бадай, і вучоныя мужы не разбярэць...

— Я разумею вас... Вядома, прагрэс у Бразіліі не заўважыць нельга, ён велізарны. І мы гэтым ганарымся, гэтаму радуемся. Ды разам з тым прыходзіць гаварыць аб далейшым рассялеўні грамадства на бедных і багатых. Знешні доўг складае 100 мільярдаў долараў. Сярод моладзі вельмі многа наркаманаў, гомасексуалістаў. Ведаеце, Сантас займае п'яце месца ў свеце па колькасці хворых на СНІД. Таксама блючаць рэч для нас і беспрацоўе. Тут вы знаходзіцеся ў выйгрышным становішчы.

— На жаль, у хуткім часе мы будзем спаборнічаць з вамі па гэтым віду сацыяльнага бедства.

— Чаму я сказала, што шмат незразумелага. Іншаземцу няпроста зразумець ваш уклад жыцця, эканамічныя цяжкасці. Чалавек з ног збіваецца, каб купіць сто грамаў каўбасы, паўдзя стайцы ў чарзе за тортам... Ніяк не вытлумачыш, напрыклад, зносіны некаторых да сваіх службовых абавязкаў. Такое ўражанне, што прыходзіць на работу, калі захочуць, тут жа аблаюць наведвальніка, застаючыся пры гэтым непрабывальнымі бюракратамі пры вырашэнні самых нязначных пытанняў. Як можа? Ё ўжо адкрыццём для мяне было тое, што людзі ў вас настолькі любяць грошы, нейкія рэчы...

— А што, бразільцы гэта любяць менш?

— Усялякія, вядома, ёсць людзі, ды, мне здаецца, не ў такой ступені... Важна і тое, што вашы загані звартаюць на сябе большую ўвагу, здаюцца больш значымі на фоне параўнання з тым, што раней у вас гаварылася. Маўляў, будзем раі на зямлі, самае справядлівае грамадства... Атрымалася ж усё, як па Леніну, толькі наадварот. Я гавару гэта як чалавек эцкікаўлені, які зычыць вам найлепшага. Тут пачынаўся наш род, жыцьцё мае сваё. Пасля заканчэння каледжы я магчыма і вярнуся сюды, каб працягнуць вучобу. У Савецкім Саюзе высокі ўзровень навучання, я пераканалася ў гэтым.

...Больш часу ў нас не было: дзядуліну чакала паездка ў Залеце. І мне засталася падзякаваць Сімона з Бразіліі за развясціваць, упікнуць сябе за надта палітызаваныя тэмы размовы і дамовацца аб сустрачы ў наступныя яе прыезд.

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

ПАГАВОРЫМ ПА ШЧЫРАСЦІ

АПАЭТЫЗАВАЦЬ? НЕ, ДАСЛЕДАВАЦЬ!

пералом і ў сядомасці часткі нямецкіх ваеннаслужачых, якія пераконваліся ў злачыннасці гітлераўскага. Найбольш рашучыя ішлі ў ляс, да партызан. Паводле звестак Беларускага штаба партызанскага руху, такі крок зрабілі больш за 100 немцаў.

— Як вядома, сталінскія рэпрэсіі, што шырока разгарнуліся ў краіне ў 30-я гады, працягнуліся і ў ваенны час. Ці закранулі яны партызан Беларусі? Ці можна прасачыць сувязь паміж перадаваённым унутрыпалітычным становішчам у БССР і праблемай калабаранства ў акупіраваных фашыстамі раёнах рэспублікі?

— Партызанская барацьба на тэрыторыі Беларусі, як і іншыя падзеі нашай гісторыі 20-х — пачатку 50-х гадоў, безумоўна, адчувала дэфармуруючае ўздзеянне сталінізму. Адначасна, што к 1941 году багатыя традыцыі, вопыт партызанскага руху ў нашай краіне, накопленыя ў мінулых войнах, абагульнены не былі. Не ў апошнюю чаргу тут адбілася памылковасць афіцыйнай савецкай ваеннай дактрыны перадаваённых гадоў у той жа частцы, дзе сцвярджалася, што ў выпадку развязвання імперыялістычнай вайны баявыя дзеянні будуць праходзіць пераважна на варажэй тэрыторыі. Гэты тэзіс, што прапагандаваўся друкам, у выступленнях палітычных і ваенных дзеячаў, блізкіх да Сталіна, выцягнуў думку аб тым, што вайна можа быць перанесена на нашу тэрыторыю. І напярэдадні фашысцкай агрэсіі мала хто думаў аб падрыхтоўцы да падпольнай і партызанскай барацьбы. Больш таго, былі ліквідаваны створаныя ў папярэднія гады на выпадак партызанскай вайны запасы зброі, ваеннага рыштунку і прадуктаў харчавання, а падрыхтаваныя кадры — рэпрэсаваны. Паводле сведчання аднаго з дзеячаў Цэнтральнага штаба партызанскага руху І. Старынава, з тысяч людзей ацалелі адзікі.

Варта падкрэсліць, што ўмовы вайны патрабавалі напружання ўсіх сіл краіны, мабілізацыі ўсіх рэсурсаў, у тым ліку і рэсурсаў людскіх, кадравых. У гэтай сітуацыі рэпрэсіўна хваля, што ўзнялася на нябачаную вышыню ў канцы 30-х гадоў, прыкметна пачала зніжацца. З лагераў і турмаў былі вызвалены і накіраваны ў дзеючую армію шэраг ваенных спецыялістаў, некаторыя іншыя савецкія грамадзяне. Аднак самавольства і незаконне карныя органы, накіроўваемыя Сталіным, выкаранены не былі. Маецца шэраг фактаў, што высвечвае злачынныя дзеянні паматых Берыі і ў адносінах да партызанскіх кадраў Беларусі. Так, восенню 1942 года быў выкліканы за лінію фронту і асуджаны па лжываму даносу вядомы партызанскі камандзір, кіраўнік Клічаўскага ваенна-

чых і сялян стварылі ў Беларусі напярэдадні вайны складанае маральна-палітычнае становішча. Ад усіх жа відаў рэпрэсіўных дзеянняў к 1941 году ў рэспубліцы пацярпелі сотні тысяч чалавек. Гітлераўцы, якія, несумненна, ведалі пра ўсё гэта, паспрабавалі сыграць на народнай крыўдзе, прыцягнуць на свой бок пацярпеўшых, азлобленых, знявераных у справядлівасці ладу, што ўсталюваўся ў СССР. І хаця таго расколу ў радах савецкіх людзей, на які фашысты разлічалі, ім дабіцца не ўдалося, усё ж на акупіраванай тэрыторыі знайшліся людзі, якія перайшлі на бок ворага. Вядома, што толькі ў вермахце, войсках СС, у люфтвафе ў гады вайны знаходзілася да 180 тысяч асоб, якія з'яўляліся перад пачаткам фашысцкай агрэсіі савецкімі грамадзянамі. Значную частку з іх складалі ваеннапалонныя, якія зрабілі гэты крок вымушана, пад пагрозай пакутніцкай смерці, яны спадзяваліся, атрымаўшы зброю, павярнуць яе супраць гітлераўцаў. Многія трапілі ў часці праціўніка, змалодушнічаўшы, забытаўшыся. Ва ўзніклым становішчы знайшліся, аднак, і людзі, якія пайшлі ў паслугачы да ворага свядома, зыходзячы з тых перакананняў, што сфарміраваліся. Якой была гэтая раскладка сярод тых, хто здрадзіў, у Беларусі, яшчэ трэба будзе ўдакладняць. Гісторыкі рэспублікі пакуль не змаглі высветліць дакладную лічбу мясцовых жыхароў, якія служылі ў ваенных частках гітлераўцаў, паліцэйскіх падраздзяленнях, фарміраваннях «Беларускай краёвай абароны» (заходнія даследчыкі яе называюць — да 100 тысяч чалавек). Вельмі цяжка выявіць колькасць калабарантаў у грамадзянскім асяроддзі. Вядома, што савецкія людзі, якія апынуліся ў варажым тыле, асабліва гараджане, каб выжыць, былі вымушаны ўладкоўвацца працаваць на прадпрыемствах, захопленых акупантамі, у розных ўстановах. Пры гэтым вельмі многія з іх выконвалі заданні падпольных арганізацый, партызан. Факты, аднак, прыводзяць да вываду: знаходзіліся і такія, што пайшлі на прамое супрацоўніцтва з фашыстамі. Падобных выпадкаў не надта многа, і тым не менш іх было б, як нам уяўляецца, яшчэ менш, калі б перадаваёнае жыццё рэспублікі абышоў бокам малых сталінізму.

— Апошнім часам усё больш настойліва выказваецца меркаванне, што спробы калабарантаў, «свядомых беларусаў», будаваць ва ўмовах акупацыі нацыянальна-дзяржаўнае жыццё былі гераічным процістаяннем таталітарнаму сталінскаму і гітлераўскаму рэжымам... Як глядзяць гісторыкі на гэтую праблему?

— Хачу адразу зрабіць агаворку. Праблема калабаранства ў Беларусі да сённяшняга дня не з'яўлялася прадметам

яны маглі разлічваць, вярнуўшыся з фашысцкімі войскамі ў Беларусь? На тое, што ім удалася неяк пераіграць і скарыстаць Гітлера ў сваіх нацыянальных мэтах? На «ханскі ярлык на княжанне» ў лепшым выпадку? Пры любым зыходзе вайны дэмакратычнай рэспублікі пражоўнага толку ў 40-я гады ў Беларусі быць не маглі. Палітычная наўнасць у адносінах да немцаў, калі і прысутнічала ў лідэраў беларускага калабаранства, то, як мне ўяўляецца, толькі на першым часе. Рэчаіснасць хутка разбурыла ілюзіі. Ні гітлераўцы, ні насельніцтва Беларусі, якое ўзнялося на барацьбу супраць акупантаў, і не думалі прытрымлівацца сцэнарыя развіцця падзей, які прыдумалі лідэры нацыянальнага руху. Фашысты самі збіраліся скарыстаць калабарантаў для дасягнення сваіх далёка ідуцых мэт. Ва ўмовах крывавага проціборства дзвюх вялікіх армій не прынялі ідэй лідэраў калабаранства шлях Святаполка Акаянава, і жыхары Беларусі ў сваёй большасці. Народу Беларусі, як іншым народам СССР, гісторыя было прадвызначана яшчэ доўга хварэць на сталінізм, марудна эвалюцыяніраваць да новага разумення справядлівага і рацыянальнага ладу грамадства. І гэтую эвалюцыю нельга было перарываць насілле, з дапамогай чужаземцаў, якія страцілі чалавечыя аблічча, навязаць сілай іншае, няхай сабе нават (у міфічнай перспектыве) і больш дасканалае грамадска-дзяржаўнае кіраванне. Успомнім, што на сумленні многіх, як прыбыўшых з нямецкай арміяй, так і мясцовых калабарантаў крывавае жаданне «расквітацца з камунізмам», ад якога пацярпеў зусім не Цанава і яго паплечнікі, а ў пераважнай большасці бязвінныя людзі. Для ажыццяўлення тэрору ў дапамогу гітлераўцам у калабаранцкім асяроддзі падбіраліся адкрыта крымінальныя, люмпенскія элементы са схільнасцямі садыстаў, якія ўпіваліся атрыманай уладай над людзьмі і не спыняліся перад любымі злачынствамі. З другога боку, у радах тых, хто перайшоў да акупантаў, былі і зусім іншыя людзі — запалоханыя, зламаныя, а таксама тыя, хто зрабіў свой выбар па ідэйных меркаваннях. У іх ліку нейкая частка мясцовай інтэлігенцыі, якая не прыняла сталінскага рэжыму, забыталася, падманулася і была падманута, спрабавала і ў гэтых умовах хоць неяк быць карыснай сваіму народу, захоўваць расткі нацыянальнай культуры. Супрацоўніцтва з ворагам аказалася для гэтых людзей у многіх выпадках самым цяжкім маральным выпрабаваннем, асабістай трагедыяй.

— І вядома ж, не ўсё было так проста, як паказвалася гістарыяграфіяй мінулых гадоў, і ў настроі тых людзей, якія ў шэрагах партызан і падпольшчыкаў пачалі барацьбу супраць гітлераўскага

ства, адпаведна выхаваныя. Яны верылі і ў згодзе з гэтай верай мэтанакіравана дзейнічалі. Аднак былі і іншыя, якія зведлі на сабе ці ведалі з іншых крыніц сілу і неразборлівасць рэпрэсіўных органаў, што дзейнічалі ў краіне, разумелі сутнасць сталінскага рэжыму. У свядомасці гэтых людзей спалучаліся складаныя пачуцці: з аднаго боку, нянавісць да фашызму, акупантаў і, адначасова, сумненні, страх, боязь адступіцца хоць у нечым перад сваімі ж, прага дзейнічаць у адпаведнасці з сумленнем, надзеі на пасляваенныя перамены, на лепшы лад грамадства. Былі і трэція, «вінцікі» рэпрэсіўнай машыны сталіністаў, якія таксама апынуліся ў агні барацьбы на акупіраванай тэрыторыі. Са сваімі ўяўленнямі пра абавязак і ідэалы. І ўсіх іх аб'ядноўвала агульная небяспека, супраціўленне чужаземным захопнікам.

— А як жа тады з «масавым гераізмам», аб якім так многа напісана? Ці не пустая прапагандыска бурбалка гэта?

— Усе адрозненні ў накіраванасці думак людзей, якія ўступілі ў барацьбу, не знімали неабходнасці выгнаць ворага з нашай краіны. Масавы гераізм, самаахварнасць толькі і былі выратаваннем. Гэты бок вайны мы паказалі ў кнігах, артыкулах, кінафільмах даволі добра (хаця далёка не ўсім героям яшчэ аддалі належнае). Іншая справа, што гераізмам часта і абмяжоўваліся. А многае іншае, як я ўжо гаварыў, замойвалася. З многіх імёнаў і падзей яшчэ трэба здымаць глянец і лакароўку, наведзены ў гады сталінішчыны і застою.

— Што вы маеце на ўвазе? Ці нельга праілюстраваць гэта якімі-небудзь канкрэтнымі прыкладамі?

— Калі ласка. Возьмем хаця б асобу Канстанціна Заслонова, нашага народнага героя. У асобных працах ён праходзіць як «слаўны сын ляскага камсамолца, слаўны сын рабочага класа...» А гэта ж тая самая паўпраўда ў імя «ідэалагічнай чысціні». Паўпраўда з гарчынкой... Вы ніколі не задумваліся, як Заслонава ўдалося ўвайсці ў давер да гітлераўцаў, атрымаць кіруючую пасаду ў дэпо станцыі Орша і, тым самым, мець магчымасць арганізаваць падпольную дзейнасць? Трэба сказаць, што яго шлях да ўсенароднай славы і прызнання не быў простым. Ён з'явіўся адлюстраваннем неадназначнасці працэсаў, што праходзілі ў савецкім грамадстве 30-х — 40-х гадоў. Канстанціну Сяргеювічу давялося многае зведаць у жыцці. У дзяцінстве працаваў пастухом і чаладнікам шаўца. У няпоўныя 15 гадоў насуперак волі бацькі пайшоў у горад для працягу вучобы і быў пазбаўлены бацькоўскай дапамогі. Вучыўся і працаваў. У 1927 годзе паступіў у прафтэхшколу шляхоў зносін у горадзе Вялікія Лукі.

Іван САВЕРЧАНКА

КАНЦЛЕР ЛЕЎ САПЕГА

19

чы заўсёды прадуманым і ўзважаным крокам, наймавернай вытрымцы, моцнаму аналітычнаму розуму ды той палітычнай прадбачлівасці, якой прырода надзяліла яго спаўна.

Абранне манарха той ці іншай еўрапейскай краіны ў часы Льва Сапегі, звычайна, не з'яўлялася толькі ўнутранай справай асобнага гаспадарства. Амаль заўжды гэтая падзея становілася ў цэнтры ўсяе еўрапейскай палітыкі. У Рэчы Паспалітай, дзе кароль яшчэ і выбіраўся, сітуацыя кожны раз узнікала няпростая. Па смерці Стафана Батуры на яе скіравалі свае погляды Аўстрыя, Швецыя ды Маскоўская Русь. Неўзабаве аб'явіліся і галоўныя прэтэндэнты на каралеўскі і велікакняжацкі прастол: аўстрыйскі прынц Максіміліян, рускі цар Фёдар Іванавіч ды прадстаўнік дынастыі Ягелонаў па жаночай лініі — Жыгімонт Ваза, якія пачалі шукаць прыхільнікаў сярод рэчпаспалітага дваранства.

Да вясны 1587 года арыентацыя розных палітычных сілаў Рэчы Паспалітай акрэслілася даволі поўна. Багатыя польскія магнаты Збароўскія падтрымлівалі кандыдатуру Максіміліяна. За Жыгімонта, сына шведскага караля Іаана III і Кацярыны Ягелонкі, унучка знакамітага Густава Вазы, стаяла «Чорная Рада» Замойскіх. Каралева Ганна Ягелонка пасля смерці мужа Стафана Батуры таксама лічыла свайго пляменніка Жыгімонта Вазу найлепшай кандыдатурай

* Прыхільнікі канцлера Замойскага, смуткуючы з нагоды смерці Стафана Батуры, падчас элекцыі апрашаліся ў чорнае адзенне, адеолі і назва: «Чорная Рада».

22

ліся ледзьве не з усімі ўмовамі, на неадкладным выкананні якіх настойвала рыцарства. Нават далёка не прынцыповае патрабаванне беларускае шляхты ды дваран, каб цар пасля яго абрання каралём і вялікім князем праз дзесяць тыдняў, а ў выпадку ваеннай неабходнасці і раней, прыехаў у Рэч Паспалітую, выклікала пярэчанні з іх боку. З самалюбаўаннем і традыцыйнай напышлівасцю паслы адказвалі: «У Варшаву цар прыедзе, калі пажадае». Пры такіх неабдуманых паводзінах паслоў Фёдару цяжка было разлічвацца на поспех, тым больш, што ён адмаўляўся даць дзвесце тысяч рублёў на выплату даўгоў і абарону Рэчы Паспалітай, бо іншыя прэтэндэнты, як небеспастаўна меркавалася, па завяршэнні элекцыі пачнуць даказаць сваё права на прастол з дапамогаю зброі.

Калі 19 жніўня партыя кароннага канцлера Замойскага нарэшце аб'явіла каралём Жыгімонта Вазу, а Збароўскія — прынца Максіміліяна, дваранства Вялікага Княства дало яшчэ адзін шанц Маскве. З ведама Льва Сапегі беларускія радныя паны пісалі да рускіх паслоў: «Замойскі выбраў шведскага каралевіча... Збароўскія выбралі цэсаравіча брата, а мы ўсе — ліцьвіны і большая частка палякаў хочам гаспадара вашага. Але затрымка толькі за вераю і прыедем... Калі б нам быў хутка вядомы прыезд вашага гаспадара, мы б, абраўшы яго, у той жа час рушылі б да Кракава і кароны не далі б ні шведу, ні цэсаравічу брата».

Апошнія словы «Паслання» — зусім не пустая фанатэрыя беларускага дваранства. Вялікае Княства мела дастаткова сілаў, каб узвесці

17

VI

Пасада падканцлера вымагала ад Льва Сапегі штодзённага аналізу не толькі ўнутранага становішча Княства, але і міжнародных стасункаў. Кожны зрух, кожны паварот у палітыцы еўрапейскіх і бліжэйшых азіяцкіх краінаў натуральна патрабавалі адпаведных крокаў з боку ўладаў Вялікага Княства.

Так, у 1585 годзе падканцлера вельмі насцярожылі звесткі, што паступілі ў вялікую канцылярыю, аб намеры Максіміліяна, брата імператара Свяшчэннай рымскай імперыі Рудольфа, заняць маскоўскі прастол замест Фёдара. Саюз Свяшчэннай рымскай імперыі з Маскоўскаю Руссю нічога добрага не абяцаў для Вялікага Княства.

Каб перашкодзіць планам Рудольфа, Леў Сапега неадкладна падрыхтаваў і накіраваў у Маскву пасольства Гарабурды, які, пераняўшы дыпламатычны вопыт падканцлера, змог пераканаць рускіх баяраў у неэтаэгоднасці паяднання Маскоўскай Русі з каталіцкім светам...

VII

Першага верасня 1586 года ў асабістым жыцці Льва Сапегі адбыліся перамены. Ён ажаніўся з Даротай Фірліёўнай, аўдавай пасля смерці князя Стафана Збарожскага. Матэрыяльнае становішча падканцлера ў гэты час, напэўна, выглядала не надта добра. Каб справіць вяселле, ён мусіў прадаць адзін са сваіх маёнткаў за 500 коп грошаў. Дарэчы, дакументы судовай справы Сапегі з панамі Гарнастаем ды Цеханавецкім ад 1586 года, занесеныя ў кнігі Метрыкі Вялікага Княства, таксама сведчаць аб

20

на каралеўскі велікакняжацкі трон. Паны-рада Вялікага Княства, а разам з імі і Леў Сапега прапаноўвалі абраць каралём і вялікім князем рускага цара Фёдара.

На элекцыійным (выбарчым) Вальным Сойме, прызначаным на канец чэрвеня 1587 года, павінна была наступіць развязка.

Леў Сапега, як і большая частка ланьства Вялікага Княства, рабіў усё, каб кандыдатура Фёдара атрымала большасць галасоў. Недзе ў студзені-лютым ён разам з Фёдарам Скумінным, Крыштофам Мікалаем Радзівілам Перуном ды Лукой Мамонічам прымае ў Вільні маскоўскае пасольства на чале з баярынам Ржэўскім, які прывёз царскія граматы да буйнейшых беларускіх магнатаў з просьбаю абраць Фёдара манархам Рэчы Паспалітай. Звяртаючыся да беларускіх паноў-рады, рускі цар, у прыватнасці, заклікаў іх: «Вы б, паны-рада, свецкія і духоўныя, параішыся між сабою і з усімі сваімі землямі, паклапаціліся б пра дабро хрысціянскае і нас гаспадаром на Карону Польскую ды Вялікае Княства паждалі б...» У Маскве выдатна разумелі вынікі абрання каралём і вялікім князем Жыгімонта Вазы ці Максіміліяна, што па логіцы рэчэй стварала ўмовы для ваенна-палітычнага саюзу Рэчы Паспалітай са Швецыяй альбо Аўстрыяй. Менавіта каб перашкодзіць утварэнню новых небяспечных для Маскоўскай Русі дзяржаўных паяднанняў, рускі манарх згаджаўся, асабліва напачатку, на ўсе ўмовы Вялікага Княства.

Са свайго боку, Леў Сапега, імкнучыся скарыстаць зручны момант для ўзвелічэння Княства, паабяцаў Фёдару цераз яго паслоў усялякую падтрымку ў далейшым. «Мы ўсе жадаем,—

23

на прастол свайго абранніка. Неабвержным доказам таму служыць і «Пратэст» супроць аб'яшчэння Замойскімі каралём Жыгімонта Вазы, падпісаны 31 кастрычніка 1587 года падканцлерам Львом Сапегам, троекім ваяводам Янам Глябовічам ды ксяндзам Бенедыктам Войнаю. Толькі непаваротлівасць ды тугадумства рускіх паслоў, а мо і сапраўды няздольнасць Фёдара зваля яго шанцы да нуля.

Нельга, аднак, не ўлічваць і яшчэ аднае немалаважнае дэталі: намаганні самога Льва Сапегі ды і ўсіх іншых беларускіх дваран зусім не былі скіраваны на тое, каб «ададраўшыся ад Польшчы», як пісаў падканцлер, безаглядна кінуцца ў абдымкі да рускага цара. Леў Сапега, ды і ўсе беларускія радныя паны выдатна ўсведамлялі, што няволя з усходу не лепшая за небяспеку з захаду. Падканцлер не быў такой простаі і надта доверлівай асобаю, як падавалася іншым з яго сучаснікаў ды некаторым цяперашнім гісторыкам. Жыццё навучыла яго ацэрожнасці. Нават залішне мудрагелістыя пасткі, расстаўленыя яго ворагамі, ён абыходзіў не параніўшыся, адчуваючы адмысловыя падкопы праціўнікаў на адлегласці.

Заканамерна ўзнікае пытанне, чаму ж тады Леў Сапега так актыўна, прынамсі напачатку, падтрымліваў кандыдатуру рускага цара, хаця гэта быў вельмі небяспечны для Княства шлях? Логіка дзеянняў падканцлера — чалавека, адданага беларускай ідэі, патрыёта сваёй радзімы, падчас гэтых складаных гістарычных абставінаў становіцца зразумелай якраз толькі тады, калі ўлічваць асноўную мэту яго палітычнай дзейнасці — імкненне да поўнай незалеж-

18

цяжжасцях і складанасцях у яго ўласнай гаспадарцы.

Пабраўшыся з заможнай удавой, спадчыніцай вялікіх багаццяў, падканцлер істотна павялічыў свой капітал.

Аднак нельга думаць, што шлюб Льва Сапегі і Дароты Фірліёўнай з'яўляўся вынікам меркантильнага разліку падканцлера. Зусім не. Іх паяднала глыбокае ўзвемнае каханне. Праз усё нядоўгае сумеснае жыццё Леў Сапега і Дарота Фірліёўна пранеслі трапяткое і чыстае пачуццё замілаванасці адно адным, нягледзячы на плёткі, што няспынна распускаліся некаторымі зайздроснікамі іх сямейнага шчасця.

VIII

Пасля нечаканай смерці другога снежня 1586 года ў Гародні караля і вялікага князя Стафана Батуры, па гістарычнай легендзе, атраўленага некім з яго ворагаў, для Льва Сапегі пачынаецца амаль двухгадовы перыяд выпрабавання на мужнасць і палітычную сталасць.

Па прычыне адсутнасці манарха ў Рэчы Паспалітай узнік востры грамадскі крызіс. Канвакацыйны (перадвыбарчы) Вальны Сойм, скліканы першага лютага 1587 года, засведчыў, што федэрацыю наперадзе чакаюць новыя беспарадкі ды непрымірмая барацьба між размаітымі дваранскімі групамі.

Сваю важнейшую задачу падчас элекцыі падканцлер бачыў у тым, каб абараніць інтарэсы Княства і, нягледзячы на ўсеагульны ўпадок ды звычайныя для гэтакіх момантаў самавольствы ды анархію, дабіцца ўзвышэння Бацькаўшчыны. І ён, як паказалі пазнейшыя падзеі, дасягнуў пастаўленай мэты, найперш дзякую-

21

перадаваў Фёдар Скумін рашэнне паноў-рады рускім паслам,— каб нам з вамі быць разам навякі, каб гаспадар ваш панаваў і на нашых панствах».

У красавіку 1587 года па ініцыятыве Льва Сапегі ў Маскву адпраўляецца пасольства князя Агінскага і Чарнікоўскага, з тым каб яшчэ раз папярэдне абгаварыць умовы, на якіх Княства згаджалася на абранне Фёдара Іванавіча каралём і вялікім князем. З пасольствам падканцлер перадаў рускаму манарху запрашэнне на элекцыійны Вальны Сойм, але цар, ведаючы аб тым, што выбары ў Рэчы Паспалітай, як правіла, канчаліся добрымі патасоўкамі, а то і сапраўднымі войнамі, вырашыў сам не ехаць, а накіраваў у Варшаву сваіх новых паслоў — баярына Сцяпана Васільевіча Гадунова, князя Фёдара Міхайлавіча Траякурава ды дзяка Васіля Шчалкалава.

IX

Чацвёртага жніўня 1587 года на варшаўскім элекцыійным Сойме, куды Леў Сапега прыбыў са сваім узброеным атрадам (як, дарэчы, і ўсе астатнія, хто рыхтаваўся адстойваць сваіх кандыдатаў), адбылася сустрэча з пасламі Фёдара, якіх ён неўзабаве запрасіў для гутаркі з усім «рыцарскім колам». Падчас гэтай сустрэчы царскія паслы выявілі поўную інфантаільнасць і сваімі бяэглудымі дзеяннямі адпіхнулі многіх прыхільнікаў кандыдатуры Фёдара, сярод якіх, дарэчы, было нават многа палякаў. Прывучаныя адвеку слепа, па-лакейску выконваць волю свайго манарха, рускія баяры, апроч гэтага, яшчэ і саманадзейна не пагаджа-

24

насці Вялікага Княства, яго ўзвелічэнне і росквіт.

Леў Сапега бясспрэчна добра ведаў пра мажлівыя негатыўныя вынікі аб'яднання Вялікага Княства з Маскоўскаю Руссю. Наконт саюзу з іншымі, перад тым вероючымі дзяржавамі, у падканцлера меўся багаты вопыт,— найперш узаемаадносінаў беларускага гаспадарства з Польшчай, слабыя і моцныя бакі якіх ён зведаў на сваёй шкуры.

Але застаючыся палітыкам, Сапега бачыў і выключнасць таго становішча, што ўзнікла ў Рэчы Паспалітай. Цалкам аддадзены ідэі стварэння моцнай беларускай дзяржавы, падканцлер і ў такой сітуацыі працаваў менавіта на яе. Добра інфармаваны ў «маскоўскім пытанні» і ведаючы рэальныя абставіны значна лепей за многіх сваіх сучаснікаў, ён разлічваў на адсутнасць у цара Фёдара мажлівасці, у выпадку яго абрання каралём і вялікім князем, займацца праблемамі Вялікага Княства. Акрым таго, Леў Сапега, выдатна дасведчаны ў псіхалогіі ўлады, слушна меркаваў, што Фёдар ніколі, ні пры якіх абставінах не пакіне надзейны, спадчыны трон у Маскве і не рызыкне пераехаць у Рэч Паспалітую, дзе яму непазбежна давялося б сутыкнуцца са шляхецкай дэмакратыяй, да якой маскоўска манархі, вядома, зусім не былі прывучаныя. А калі б такое і здарылася, то ўсё роўна хваравіты рускі цар, па цвёрдым перакананні падканцлера, не змог бы сур'ёзна ўплываць на палітыку беларускага ўрада.

Працяг. Пачатак у №№ 7, 8.

У канцы сорок дзевятага года, пад націскам падазрэнняў ды паклёпаў вакол маіх уцёкаў з палону і «сацыяльнага паходжання», спалохаўшыся горшага, мы з Мішам пераглядзелі тое, што ў акупацыю закопвалася. Сёе-тое яшчэ давалася спаліць, каб «у выпадку чаго лішне не ўскладняць біяграфію». Маю, вядома. Я ўжо не раз пазікадаваў, што мы тады так зрабілі. На добры лад, можна было зноў схаваць гэта недзе да лепшага часу. Ды хто ж яго так ужо спадзяваўся? А ў страху вочы заўсёды вялікія.

Даваенная перапіска не захавалася. Захаваліся фотаздымкі. Што ў нас, у сем'ях сёстраў і братоў, што ў сваёй па розных вёсках ды гарадах.

Я і пачну з адной дарэвалюцыйнай фатаграфіі.

Нижняя палавіна здымка наўскаска адарвалася і прарвала. Знебены фатаграф перазіў яго так, што як быццам яно з тым абрываю так было і задумана. На ацалелай палавіне — бацька і абодва старэйшыя браты, пазней, на працягу нашых вясковых гадоў, для нас, трох меншых, дзіўна замежныя...

Думкі, згадкі адны, паасобку не ходзяць. Над гэтым здымкам-паўздымкам я летась быў неяк задумаўся, успомніўшы Жукоўскага з той гарышчанскай карзіны — дванаццацітомны збор твораў у чатырох кнігах, акуратна, моцна пераплеценыя. Жыва ўявілася, як і калі гэтае багацце магло быць куплена: ці яшчэ тады, калі яны, хлопцы, вучыліся ў Міры, у гарадскім вучылішчы, ці тады, калі былі ў Адэсе гімназістамі?.. Трэба сказаць, што хоць Ігнат малодшы на паўтара года, вучыліся яны ўвесь час вобруку, і ў загорскай царкоўнапрыходскай, і ў гарадскім, і ў класічнай гімназіі, і ў сельска-гаспадарчым інстытуце. Чамусьці найцяплей мне думаецца, што здымак зроблены тады, калі яны закончылі гарадское і прыехалі паступаць у гімназію.

Бацьку — сорок чатыры. Ён пасярэдзіне. Абняў у поясе старэйшага, стройна-высокага пятнаццацігадовага Валодзію. Меншага бацька называў па-гарадскому Ігнашай, а імяні Ігнат, Ігнатий па святцах, не любіў. Меншы ці самахоць, ці па ўдалай падказцы фатаграфа абняў абэруч бацькаву левую руку, на локцевым згібе, і злёгка прытуліўшыся да гэтай дужай і добрай рукі з ледзь не дзіцячым яшчэ, чыстым, сур'езным выразам твару. Падлетак на чатырнаццатым годзе.

Усмешка ў мяне. Ад таго, што нядаўна раскаваў Шура, Ігнатаў адзіны сын, на шэсць гадоў маладзейшы за мяне пляменнік. З бацькавых слоў успомніў ён, як тыя два выпускнікі мэтастачкова вучыліся пайшлі ў Адэсе на слэзуты базар Прывоз, а там купілі «сініх», баклажану, вельмі ж смачных з выгляду, і паспыталі іх на хаду, і ўпотаў папляваліся.

На хлопцах строга цёмныя гімнасцёркі, шырокая рамяні з адпаведнымі спэрыжамі. З якімі «сімваламі» на іх, наогул чыя гэта форма — ужо і спытацца няма ў каго. Усе мае знаёмыя, што ў розны час вучыліся ў гарадскім, паздыходзілі ў вечную памяць.

Зноў адхіленне ў мяне. У адзін час з нашымі ў Міры вучыўся Уладзімір Жылка, у стэласці — таленавіты, культурны паэт і таксама сталінскі асуджэнец. Над старонкамі грунтоўнай кнігі пра яго жыццё і творчасць мне прыёмна і сумна думалася і зноў вольна думаецца, што яны, падлеткі з Загора і Макашоў, і зналіся, і сябравалі маглі...

А галоўнае, што, глядзячы на абрэзаны здымак, уявілася, дык гэта ўзвешанае шчасце: хлопцам мець такога бацьку, а яму — такіх сыноў.

Па гімназічным «Свідетельстве» за шосты клас, прысланым сёлета мне з архіва адэскага сельгасінстытута, можна меркаваць, што Валодзію літаратуру любіў. Паміж двух «хорашо» і дзевяці «удовлетворительно» горда ўзвышаецца адно «отлично» — па рускай мове і «Словесности» (там гэта з вялікай літары). Аднак большым кніжнікам мне бачыцца Ігнат. Таму што і вершы яго, юнацкія і пазнейшыя, я чытаў, і ў перапісцы нашай з ім у 1944—1960 гадах бывала гаворка пра літаратуру. У яго — Дастаеўскі, а «А вы, інженерышкі чөлвеческих душ, мелко плаваете». І непасрэдка гутарылі мы з ім пра любімыя кнігі ў летнія дні сорок шостага года, калі ён са сваім Шурам, студэнтам, нядаўнім афіцэрам-франтавіком, гасцявалі ў мяне ў Мінску і ў вясковых родзічах. Са здымка мне ўявілася, што хлопец, які абнімае бацькаву руку, што імяна ён просіць у нашага папы (па-гарадскому ўсё) грошай на той поўны збор Жукоўскага, які значна пазней і мне даў нямаля высокае асалоды. Прочытаў, добра ведаючы, што адмовы не

будзе, як ніколі не было. А бацька дае, як даваў і будзе даваць, з тою шчаслівай гордасцю, якую мог ведаць сын патомнага «дваровага» мужыка, што так шчасліва выбіўся ў людзі: праваднік першакласных вагонаў!..

І яшчэ адно, ужо зусім сваё, тады мне адчулася — жаль, што на маю долю дружбы з бацькам прыйшлося так мала...

Ранейшых здымкаў Валодзі і Ігнаша не захавалася, а быць яны, трэба думаць, былі. Як было ў іх і маленства, якое праходзіла там, дзе і маё, наша з Мішам (другая дружная пара), і іхнія ўспаміны пра маленства мне ў асноўным не вельмі цяжка ўявіць. Тое, што ўспаміналася аднаму з іх на таежым лесе-павале, на будаўніцтве Беламор-ка-

У «Птушках і гнёздах» раздзел «Падарожжа ў найлепшае» і тая сцэна ў ім, дзе смяротна хворы бацька, калі мы былі адны ў хаце, прасіў мяне маліцца за яго, бо «молтва ребенка услышится», напісана з памяці, без выдумкі.

Я не мудрую з кампазіцыяй і тут — гэта проста частка ўспамінаў з тых леташніх сакавіцка-красавіцкіх дзён, калі — ад званка да наведання Быкаўні, да спаткання з Валодзевай справай — ня-мала думалася пра адно. І запісы рабіліся.

Я, вядома, хацеў ехаць у Кіеў адразу, аднак абодва карэспандэнты «Літаратурной газеты», якія былі мне там неабходныя для пачатку, службова выяжджалі на даўжэйшы час, пасля я не-

Янка БРЫЛЬ

МУШТУК І ПАПКА

МАЛЕНЬКАЯ САГА

нала, а другому за перадсмяротнымі кратамі, у горадзе з пэтычнай назвай Беля Царква. Дашкольнае і школьнае маленства ў родным Загоры, у старадаўнім Міры, з яго замкам і паркам, з шумнымі кірмашамі, дзе так цікава было патаўчыцца, з царквой, у якую іх, «гарадскіх», вадзілі, з касцёлам, у які з'езджалася навакольнае панства, з сінагогай і ешыботам, каля якіх існавала многа пейсатых «падрабінкаў», сваіх і замежных, з мячэццю для агароднікаў і кажушнікаў татару. Было дзевяць вёрстаў дахаты, стары гасцінец, па якім у свой час нямаля выхадзіў ды выездзіў і я...

З матчыных расказаў пра зусім малага Валодзію помніцца тое, як ён, дачкаўшыся бацькі з Адэсы, спаць лэжыўся ў абдымку з яго чыгуначніцкай шапкой, — каб той ноччу не ўцёк у свой далёкі таямнічы Горад, каб потым зноў так доўга не прыезджаць. І такое яшчэ — як ён аднойчы, ужо крыху старэйшы, некуды знік, прапаў, і мама была ў вялікай трывозе. «Можна, дзе ў Каралевец ужо з віцінікмі заплывіў!» Ад гэткага сказа, які дакладна запомніўся, добра пахне мне роднагі гісторыя. І Каралевец, а не Кенігсберг, і віціны, віцінікі, да якіх на Нёман, шэсць вёрст па нашай цяхай луговой Вушы, не наўда і дабрацца. Прынамсі, ва ўяўленні запрацаванай, спалоханай маладзіцы. Яшчэ ж і гаварылася — і тады, і ў маім маленстве: «Лусту адкрыю табе тоўстую, як віцініку!» Чалавеку цяжка працы.

Малы Ігнась не толькі вучыўся лепш за Валодзію, гультаяватага «бацькавага пестуна», не толькі пайшоў у школу не зусім шасцігадовым, але наогул быў у нейкай меры вундэркіндзікам. І сястра Віліта, і наш сусед Алякс Шут, калі яны ў сорок шостым сустрэліся з Ігнатам у Загоры і трохі паўспаміналі свае школьныя гады, весела называлі яго, лажылога ўральскага выкладчыка, Сусаніным. Гэта іх першая настаўніца так яго называла, калі на праходзілі з вучнямі па зімовых сцэжках пускала яго першым у ланцужку малечы. Гноміка ў гарадскім башлыку.

Мама расказвала і пра яго «распусту». У наваколлі нашым былі тады маёнткі ды маёнтчкі. У адным з большых, што называўся Уцехай, у пана Анцуты, быў аканом беларус Дзядзюшка. Ездзіў на пары, у брычцы, і для вёскі быў панам. І вольна аднойчы з чародкі малых, калі гэты пан ехаў ступою, наш Сусанін гукнуў на яго: «Дзядзюшка-пярдзюшка!» А сам наўцёкі. Пан аканом не паленаваўся спыніцца, спытаўся ў дзядзю, чый гэта хлопец, зайшоў у наш двор, балэзе недалёка, і паскардзіўся гаспадыні, нэват і пакрычаў. Маці знайшла распустніка і, хоць пан ужо і пайшоў, дала дурноце махроў. Яна не толькі потым, удавою, ужо для Мішы і мяне, была ў выхаванні строгай.

Яшчэ пра сябе, глядзячы на другіх. Думаю вольна, якія ў нашага бацькі былі пачуцці да Валодзі, першага сына, і якія да мяне, апошняга? Пасля дзвюх дочак, калі адной было пяць, а другой тры, — нарэшце першы сын!.. А я нарадзіўся, калі яму было сорок сем. Пра гады, якія мне вельмі мала помніцца, пазней, калі ўжо бацькі даўно не было, мама неяк успамінала: «З каленяў не спускаў, па галоўцы ўсё гладзіў». І першы здымак такі, трохі на трэцім годзе — на бацькавых каленях.

рэчы прастудзіўся, а затым надарылася зручная прычына пабываць і ў Адэсе, і ў Кіеве, а можа, думалася, і ў Беля Царкве, — мяне запрасілі на Шаўчэнкаўскае святочнае падарожжа ў палавіне мая па Дняпры, ад самага Чорнага мора.

МАЯ АДЭСА

Трэба вярнуцца ў жнівень сорок дзевятага.

Тады мне было трыццаць два, жонцы дваццаць вольна, а нашай Галі, старэйшай, няпоўных чатыры. Да гэтага часу малая паспела шмат адпакутаваць. Блізю год ляжала ў пасцелі, ад каленяў да грудзей закаваная ў гіпсавую шкарлупу, поўзала ў ёй, як чарапах, па падлозе, да болю жаласліва прасілася «на ручки», а потым, вызвалена з гіпсу, зноў пачала вучыцца хадзіць. Пажылы, культурна дасціпны прафесар, які і наша дзіця выратаваў ад калецтва, павіншаваў мяне з перамогай і загадаў:

— У Крым, таварыш дарагі, у Крым!..

Жнівень, амаль да канца праведзены намі ў краі шчодрага сонца і цёплай вадзі, якая дзень-ноч набягала то меншымі, то большымі хвалямі на чысценькі мяккі пясок, прайшоў надзвычай хутка. Ды ўсё ж дзядзюшка наша паспела добра загарэць, пасмялець у хадзе і «аддаць рыбкам» ледзь не ўвесь запас сваіх трусікаў, якія ласкавае мора ахвотна брала з яе вяскельных рукаў.

І вольна мы вяртаемся. Ужо не едем у вагоне, як сюды, а пльывем. На палубе цеплахода — маленькая малпа Яшка, якую ўвесь дзень заняты многія пасажыры, асабліва такія, як наша. Яна — пад пільным, шчаслівым наглядом мамы. А мне прыёмна стаяць бліжэй да самага носа нашага судна, паміж спакойным морам і ясным небам Поўдні...

Цеплаход ідзе з Феадосіі ў Адэсу, у мой сямейна легендарны горад. Мы на чавалі ў яліцкім порце, потым на рэйдзе перад Еўпаторыяй, і вольна набліжаемся да канца цудоўнага марскога падарожжа, першага ў маім жыцці.

«Дэльфіны любяць музыку». Пра гэта і чыталася, і чулася. А тады, у сорок дзевятага, іх было вельмі многа.

Пазней я бываў на Чорным моры або каля яго даволі часта, і з захаду, і з усходу, перасек з поўдня на поўнач, і ніколі не бачыў столькі дэльфінаў за адзін раз. На шляху Стамбул—Адэса мы двойчы спыніліся на ноч, у Варне, і ў Канстанцыі, — з асцярожнасці, бо і тады яшчэ, увольна пяцьдзесят шостага, лепш было пабаяцца не да звання вылаўленых мін. Не памятаю, ці падумаў я тады, як думаецца цяпер, калі пішу гэта: як жа іх абыходзілі разумныя, гуллівыя прыгажуні яшчэ на сем гадоў бліжэй да другой сусветнай?

Святочна помніцца мне той першы падыход ад адэскага порта. Уваход у пачатак жыцця, у першую, гарадскую палавіну маленства. На раскошна пагодлівым захадзе сонца, пад прывольна-пашчотную мелодыю і словы новай тады песні «В тумане скрылася милая Одесса» дэльфіны суправоджалі наш разумянены сонечным развітаннем цеплаход нібы ганаровы эскорт. Вынырвалі, ныралі, зноў вынырвалі, як вывінчаліся з чысценькага прадоння ў высока іскрыстых усплэсках, і толькі што не перагукваліся радасна з усіх бакоў, паміж сабой і з людзьмі, што ўсе былі на палубах, што ўсе заслуханы ў музыку, як і яны...

Сустрэчы, а лепш сказаць — знаёмствы з роднымі мы, позна ўладкаваўшыся ў гасцініцы, пачалі назаўтра зранку. І з самага галоўнага — з дзядзюкі Паўла.

У нашага бацькі родных братоў не было, у дзядзюкі таксама, і яны дваюродныя, дружылі лепш за іншых родных. Дома мы дзядзюку не засталі. Людзі, што жылі пры ім, у другім пакойчыку двухпакаёвай кватэры, на здзіўленне нам казалі, што ён — семдзесят вольна гадоў! — на рабоце... То за ручку з Галіяй, то на руках з нашай курортніцай мы па-дзіліся на вакзал, балэзе туды з Вазнясенскага завулка, з маленства памятнага па назве, недалёка.

Шматпакутны ён быў чалавек, дзядзюка Павел. Старэйшага сына, у грамадзянскую чырвонаармейца, беляя захапілі ў палон і замучылі. Таксама з маленства памятаю тое жахлівае, што чуў — пра п'яцікутныя зоркі, павыражаныя на жывым чалавеку. Адзіная дачка памерла ад сухотаў, пакінуўшы бацькам малага сына. Ён памёр, калі ўжо нас у Адэсе не было, на тое самае, што і маці. Цётка Марта памерла ў акупацыю. Малодшы сын, ніколі мною не бачаны траюродны брат, інжынер «по мукомольному делу», жыў далёка ў Данбасе. Збраў быў бацьку, калі той зусім састарэў, але ён там не прыжыўся: «Разведзены жніўся на разведзенай, з дзедзімі ад першага мужа, — ну што яны мне за родзічы?..» Так ён пісаў у Загора Віліце.

Мы знайшлі яго на пероне. Сівы дзядок у форменнай шапцы і тужурцы, — не ў такім, праўда, шыку, як на даўнейшых здымках з нашым бацькам, — сядзеў на табурэццы каля брамкі, праваражычы перонныя білеты. Калі мы ўтраіх спыніліся каля яго, адбыўся такі дыялог:

— Добры дзень! Вы Павел Осипович Брыль?

— Да, я. А вы хто будзеце?

— Узнавайце.

Ён паглядзеў на мяне больш уважліва і абыякава крутнуў галавой:

— Не знаю вас.

— Я — Ваня, сын Антона Даниловича.

— Голубчик! — ускліпам крыкнуў стары, нялёгка ўсхапіўся і працягнуў да мяне дрыготкія рукі.

І вольна ўжо плачу, пішучы гэта, убачыўшы побач з дзядзюкам свайго бацьку, адчуўшы цеплыню іх адносін.

З усяго даваеннага ліставання Загора з Адэсай, цераз граніцу, для дарослых тады зусім незразумелую, нейкім цудам захавалася ў мяне бацькава пісьмо дзядзюку, напісанае 6 снежня 1923 года, вечарам на зімовага Міколу, роўна за тры месяцы да бацькавага перадсмяротнага «духовнаго завешчання», якое таксама ёсць у мяне. Пісьмо чамусьці не адаслана было. Яно пачынаецца словамі «Дорогой братец Павел Осипович, а далей, з усёй кранальнай непісьменнасцю бацькі адукаваных дзядзю (на ўвазе маю старэйшых братоў), яно расказвае, як жылося тады, калі чалавек вярнуўся туды, адкуль падаўся ў свет, як думалася — назаўсёды. Вольна урывак з таго вялікага і шчырага, як апошняга споведзь, пасланья:

«...А мне скажу Павлуша скажу откровенно живется несладко а хуже всего что здоровья нет больше болюе чем здоров а еще досадно и трудно терпеть недостатки коник паршивеньки и его мучу и себя земля твоя запущена обрабатывать с трудом ох голубчик от жизни остались только воспоминания а жизнь похоронена не знаю как живется тебе там а здесь деревня была есть и будет деревней а нам разоренным и без денег приехавши в голыя старыя углы это не жизнь а пытка все жалею что уехали...»

«Голубчик Павел», нягледзячы на дружбу з «голубчиком Антоном», — а слова гэтае было ў іх як быццам адно на двух, — у Загора разам не вярнуўся. Ён быў па натуре яшчэ больш за нашага невясковы, хоць і не такі энергічны ды абароцты. Можна сказаць: мядзведзь наадварот — бо ён, калі ажыўся, мерыўся па нагаворы жонкі і радні зняцца гаспадаркай, але ўздыхаў: «Эх, каб гэта ж так, як мядзведзь на зіму, заснуць на ўсё лета, а на зіму працнуцца і — на цёплую печі!..»

Праўда, карэнне вясковае ён, застаўшыся ў горадзе, не абсякаў. На сваю зямлю прыслаў нам заверанае польскім консульствам у Кіеве даручэнне на часовае карыстанне — усё ж з надзеяй на славеты «ўсякі выпадак». Польскія ўлады спрабавалі зямлю тую ў нас забраць, як маёмасць чужынца, а мы судзіліся з казной аж да прыходу іншай ўлады. Тады ўжо Міша, польскі салдат, які па абмену вярнуўся з нямецкага палону ў лістападзе трыццаці дзевятага, пайшоў з тым даручэннем у сельсавет: бярэце, таварышы, зямлю савецкага грамадзяніна. Шнуры тыя пайшлі па людзях, а Міша з Колям былі рады, што так цяпер не раскулачаць, не вывезуць, хоць на гэта і свайго ўласнага хапала, а на дадатак — я быў у Германіі...

ЯКРАЗ праходзіла ў Доме літаратуры на Рада кіраўнікоў літаратурных аб'яднанняў рэспублікі. Здаецца, адбывалася гэта ў 1988 годзе. Была парашана традыцыйная завязьдэнка, і замест саміх пачаткоўцаў, як гэта практыкуецца штогод, запрасілі тых, хто дапамагае ім рабіць першыя творчыя крокі. Пакрысе закіпелі страсці. Кожны імкнуўся выказаць сваю думку, якую, вядома, лічыў адзіна правільнай. Ледзь не кожнаму падавалася, што маладых аўтараў крыўдзяць у рэдакцыйных газет і часопісах, тым больш — у выдавецтве.

Да ўсяго, літаратурная су-

праўды жывуць прадстаўнікі самых розных нацыянальнасцей. Ды толькі ўсе яны шанавалі сваю мову, звычай, за выключэннем многіх беларусаў, якія аддураліся ад свайго роднага, кроўнага, нацыянальнага.

Пакуль яны вагаліся, як і што рабіць далей, небеларуска В. Куртаніч становілася беларускай. У рэшце рэшт пра гэта яна расказала ў сваіх першых вершах, паасобна з іх з'явіліся ў рэспубліканскай перыядыцы ў 1986 годзе. Найперш пра мову, у тым ліку ў адным са сваіх лепшых твораў «Да Вашага імя», прысвечанага Л. Геніюш.

бязна сказана і пра тое, што назва зборніка невыпадковая. І не адно ў дачыненні да самой паэтэсы — «у гэтым вобразе адбіўся не толькі лёс В. Куртаніч... але і лёсы цэлага пакалення юнакоў і дзяўчат, якія нарадзіліся і жылі ў Беларусі, нібы ў вырай, у духоўнай эміграцыі, фактычна не ведаючы свае радзімы, мовы, культуры і гісторыі свайго народа».

Спраўды, як піша Т. Чабан, «вяртанне з выраю праз акіяны бязмоўя, прорывы бяспам'яцтва, горы хлусні, раўнадуша, адчужанасці». Т. Чабан нават называе кніжку В. Куртаніч «драматычнай споведдзю пакалення». З на-

ЯК ЖА ТЫ СВЕТ УПРЫГОЖЫЛА

У выдавецтве «Беларусь» падрыхтавана да друку манаграфія аб жыццёвым і творчым шляху народнай артысткі СССР і БССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, майстра опернай сцэны, выдатнай спявачкі і артысткі, нястомнага збіральніка, прапагандыста і выканаўцы беларускай народнай песні, таленавітага рэжысёра і вядомага грамадскага дзеяча, адной з заснавальніц Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР Ларысы Александроўскай. Па плану кніга павінна выйсці з друку ў 1991 годзе. Яна багата ілюстравана. У ёй будзе змешчана каля ста пяцідзесяці фатаграфій, большасць з якіх чытач убачыць упершыню.

Назва манаграфіі «Як жа ты свет упрыгожыла» — гэта радок з песні «Ты мне вясно прынёсла», напісанай кампазітарам Юрыем Семьянкам, а эпіграф — вершаваны радкі Канстанцін Буйло: «Я не спяваць не ўмею, не магу! Паветра ўсё наўкола песняй дыша...»

Сярод дзеячаў беларускай культуры, чыя творчасць была цалкам аддадзена свайму народу, адно з пачэсных месцаў належыць Александроўскай. Яе імя стала легендай у музычным жыцці рэспублікі. І не дзіва, што за непараўнальна прыгожы голас, высокае выканаўчае майстэрства спявачку звалі беларускім салаўём, у народзе яе ласкава звалі нашай перапёлчак, як лепшую выканаўцу беларускай народнай песні «Перапёлчак».

У мастацтва Александроўскай прыйшла быццам ранняя вясна — сонечная, квітнеючая і непаўторная. Вобраз артысткі знайшоў яркае адлюстраванне ў творах жывапісцаў, графікаў, скульптараў, шматлікіх артыкулах музыказнаўцаў, пісьменнікаў.

Мне, аўтару гэтай манаграфіі, пашчасціла быць асабіста знаёмым з Ларысай Пампееўнай, слухаць Александроўскую ў многіх оперных партыях, прысутнічаць на канцэртах з удзелам гэтай выдатнай спявачкі, наглядаць за яе рэжысёрскай работай, гутарыць аб праблемах беларускага мастацтва. Многія

оперныя партыі, апісаныя ў манаграфіі, былі ўзноўлены разам з Александроўскай.

Сіла і веліч мастацтва артысткі перш за ўсё ў глыбокай народнасці яе творчасці. Калі слухаш народную песню ў выкананні Александроўскай, то здаецца, быццам у голасе спявачкі гарманічна сплятаюцца чысціня беларускіх рэк, празрыстасць азёр, звонкасць блакітных нябёс, гаманлівасць ручаёў, сонечнасць бярозавых гаёў і дубраў, у ёй — душа народа.

Глядач усім сэрцам палюбіў створаныя артысткай вобразы на сцэне опернага тэатра рэспублікі. Гэта Марыся і Алеся з опер Я. Цікоцкага «Міхась Падгорны» і «Дзяўчына з Палесся», Надзейка з «Кветкі шчасця» А. Туранкова, Тацяна, Ліза і графіня з опер П. Чайкоўскага «Яўгеній Анегін» і «Пінавая дама», Яраслаўна і Канчакоўна з «Князя Ігара» А. Барадзіна, Кармэн з аднайменнай оперы Ж. Бізе, Маргарыта з «Фаўста» Ш. Гуно, Аксіня з «Ціхага Дона» І. Дзяржынскага і інш.

Манаграфія напісана на беларускай мове, у ёй выкарыстаны шматлікія артыкулы самай артысткі, яе ўспаміны і ўспаміны палечнікаў па мастацтву, матэрыялы Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, Цэнтральнага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва БССР.

Манаграфія «Як жа ты свет упрыгожыла» разлічана на шырокае кола чытачоў.

П. КАРНАЧ.

НА ЗДЫМКУ: Л. АЛЕКСАНДРОўСКАЯ ў ролі Марысы з оперы Я. Цікоцкага «Міхась Падгорны».

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

ПЛЁННАСЦЬ ПТУШЫНАГА ШЛЯХУ

полка «Тутэйшыя» спрабавала паставіць сябе вышэй за іншых. Асабліва стараўся Анатоль Сыс, якому жадалася (і не толькі яму, бо пасля кожнай рэплікі сябры, якія знаходзіліся тут жа, дружна пляскалі ў далоні ці ў знак згоды, адабрэння ківалі галовамі) самому ўзяць кіраўніцтва над «раёншчыкамі». Тыя, праўда, на такое апіякунства ніяк не ішлі.

Разумеў, па ўсім, гэта і сам А. Сыс. Не мог не адчуваць, што выказванні аднаго яго, хоць і выражалі яны думку ўсіх «Тутэйшых», выглядаюць крыху «аднаасобна». Таму раз-пораз ратаваў ста новішча. Чулася ледзь не ў форме загаду: «Воля, пачынай!» ці нешта падобнае, і сімпатычная дзяўчына ў прамым сэнсе кідалася ў атаку, басцячы «бюракратычны» апарат СП БССР.

Яшчэ падумалася: «Ды не Сысу ёю камандаваць, дзяўчынай гэтай, а самай Волі Анатолем». Але, відаць, «Тутэйшыя» захоўвалі субардынацыю. Лідэр ёсць лідэр, і да яго слова не толькі прыслухоўваліся, але і прымалі як няпільныя заков.

Пасля гэтай нарады ў нейкім новым святле паўстала аблічча маладой паэтэсы Волі Куртаніч. Гэта ж яна, Волі, гарача адстойвала ўсё, што, на яе думку і думку «Тутэйшых», можа і павінна садейнічаць адраджэнню нацыянальнай культуры. І не на словах, а на справе. Гэтаксам і вяртанню мовы — не толькі на старонкі друку, але і ў паўсядзённы ўжытак. А што не абыходзілася без рэзкасцяў, эмацыянальных перабораў, дык прычына не ў адным юначым максімілізме, асабліва сыхарактары. Хоць і не без гэтага, зразумела. Не апошняю ролю адыгрывала тое, што В. Куртаніч вымушана была прайсці рознымі сцяжынкамі, пакуль адчула: менавіта беларуская зямля — яе сапраўдная радзіма, хоць нарадзілася дзяўчына ў горадзе Качканар Свядлоўскай вобласці.

Набыццё ж радзімы — адначасова далучэнне да беларускай мовы. Яно таксама праходзіла не зусім проста. Канечне, не прайшла марна вучоба ў адной са жлобінскіх сярэдніх школ, на філалагічным факультэце Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, але ж на той час, хоць і адбывалася гэта не так даўно, неабходна было ў асноўным разлічваць на ўласныя сілы, самому да ўсяго даходзіць. Што ж зробіш — русіфікацыя адчувалася на кожным кроку, не гаворачы ўжо пра такія «інтэрнацыянальныя» гарады, як Жлобін і Гомель. У іх са-

Пакутная душа шукала гэтую ж душу. Шукала і знайшла!

Я размаўляю з Вамі на мове Продакў Ваших,

мае ж не адсюль.

Новая мова — гэта няўлоўна.

...Суполка ...сябрына

...ці пошчак куль.

Звярніце ўвагу, як ашчадна адбірае аўтар словы, паспраўднаму самабытным, а б сказаў, нерушавыя. І не яе віна, што ў гэтым радзе поруч стасуюцца самыя розныя па свайму семантычнаму гучанню: «...суполка ...сябрына ...пошчак куль». Жыццё ёсць жыццё. Галоўнае, што выбар зроблены, раз і назаўсёды. Пра гэта і гаворыцца далей у вершы:

Я прыняла яе так балюча, —

Як хрысціянства нашы дзяды;

Як застарэлыя — з цярняў

калючых

На целе Хрыста пакуты

сляды.

Уваходзіны ў саму мову, а шырай — у нацыянальную стыхію працягваліся. Адкрыццё вабнасці новага ўзмацнялася, доўжылася радасць судакранання з пакуль што нязвычным, але такім дарогам. Паэтэса разумела: «Беларускай старонкі вецер дзеля тых, хто на раздарожжы...». Права, так сказаць, на ўзаемнасць было ўжо заваявана, хацелася і іншых «узятч» у сваю веру. Таму прызнавалася: «Край мой бацькоўскі, родны — гасцёўняй стаіш пры дарозе» («Сон»). Таму так хацела знайсці аднадумцаў, шукала іх, як рачна з верша «Я іду»:

Калі ты мяне

захочаш

Сустрэць у віры нотоўну

Я буду праходзіць з кніжкай

Што ў прастай класічнай

вокладцы

«З друкарні пана Марціна

Кухты».

І ўжо голас лірычнай гераіні прабіваўся скрозь фальш паўсядзённасці, нацыянальны нігілізм, шукаў паратунку ў еднасці. В. Куртаніч звярталася да кожнага, у каго не пагасла сумленне, хто гатовы яшчэ абудзіцца ад сну бездухоўнасці:

Адчыніце дзверы, людцы,

Адусюль хай далятае:

Словы родныя куюцца...

Кросны родныя снуюцца...

Песні родныя пуюцца...

Мова,

Мова

Нас вітае!

Вітанне гэтае так і выплэскаецца цераз край, калі перачытваеш першую кніжку В. Куртаніч «Птушыным шляхам», надаўна выпушчаную выдавецтвам «Мастацкая літаратура». Вершам папярэднічае прамоўка Тамары Чабан «Вяртанне з выраю», напісаная і ўхвальна, і адначасова цяжка-аб'ектыўна. Падра-

цяжкай падобнае параўнанне, вядома, прыняць можна. І ўсё ж, бадай, нельга не адзначыць, што лёс самой В. Куртаніч далёка не ардынарны, таму ён нават не заўсёды ўлісваецца ў гэтую абойму — пакаленне.

Перад намі асоба эмацыянальная, у нечым экспрэсіўная, катэгарычная, але ж мы добра ведаем, як няпроста такім людзям у жыцці. Па той хоць бы прычыне, што яны не такія, як усе. Чым уважлівей чытаеш творы, тым больш адчуваеш гэтую непрыкаянасць лірычнай гераіні В. Куртаніч. Радасць ад таго, што ёсць мова, якую шукала, поўніць сэрца:

Я з табою знайшла Радзіму,

Свае лепшыя думкі і словы.

...Як балюча выходзіць

дзіва —

Дзіцянятка маё,

Ты — мова.

Поруч жа — душэўная адзінота, хоць бы ў гэтым вершы з характэрнай назваю «Я»: «Сонца прыгрэе?.. Халоднаю жыць буду да скону без слоў і жаданняў. Косы слізгаюць уніз, як вузлы; душаць мяне на халодным змярканні». Відаць у гэтых пакутлівых перажываннях неабходна шукаць прычыну такога частага звяртання да Бога (напрыклад, «Ты выбіраеш ахвяру? Бяры маё цела, Госпадзь!»), «цела не хоча ведаць людзей, а розум жадае боскасці», упамінання Хрыста, пастанных інтэрпрэтацый на тэмы жыцця і смерці.

Як ні прыглядайцеся да лірычнай гераіні В. Куртаніч, а яна наша сучасніца. У многім больш абвострана ўспрымае ўсё, што дзеецца ў жыцці, але адначасова не можа пераступіць мяжу закладзенага самой прыродай. Пакутуе, перажывае, шукае духоўнае прыстанішча. У той жа час застаецца паэтэсай. Не «зрывы ў крык, у экзальтацыю», як прыкмеціла Т. Чабан, усё ж галоўнае, а валоданне словам. І яно няпроста даецца, бывае, што верш «не слухаецца», але лепшыя гворы В. Куртаніч — сведчанне, што яна можа гаварыць па-свойму.

Умее дакладна перадаць, як «на шляху Птушыным пачынаюць загарацца ліхтарыкі і сцізгорык месяца адразае акраец ад бохана ночы», як «кудлачыць цемра месячны тканы пас»... Яна часам яшчэ як бы на раздарожжы, шукаючы сябе ў свеце і сярод людзей. І разам з тым яна ўжо добра і пэўна ведае, што як бы далей лёс ні складваўся, «свае лепшыя думкі і словы» аддала, аддае і будзе аддаваць Беларусі.

У гэтым і плённасць птушынага шляху: вяртанне з выраю на Бацькаўшчыну.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

У Рэспубліканскім тэатры юнага глядача рыхтуецца да прэм'еры спектакль па матывах беларускіх народных казак «Як Марціна і Міхэя чорт вадзіў». Ставіць яго рэжысёр Сяргей Палешчанкоў, мастак — Ларыса Рулёва, кампазітар — Сяргей Карнілаў. У новай рабоце зроблена спроба працягнуць звыклы фальклор з дапамогай сучасных мастацкіх сродкаў.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля. Поп — заслужаны артыст БССР Леанід УЛАШЧАНКА і Цар — заслужаны артыст БССР Міхал ПЯТРОУ.

Фота В. АЛЯШКЕВІЧА.

ФИРМА ЦСС ПРЕДЛАГАЕТ:

Урал, Алтай, Башкирия, Якутия, Восточные Саяны, Восточная Сибирь, Белоруссия ждут любителей путешествий и приключений, кинооператоров, охотников и рыболовов, натуралистов и ученых, взрослых и детей. Срок путешествия от 7 до 14 дней.

Если вы хотите сделать подарок родственникам и знакомым, обратитесь к нам. Любой дом или дачу в любом уголке Белоруссии мы построим в кратчайшие сроки.

Если фирма или организация захочет помочь пострадавшим от чернобыльской катастрофы переселен-

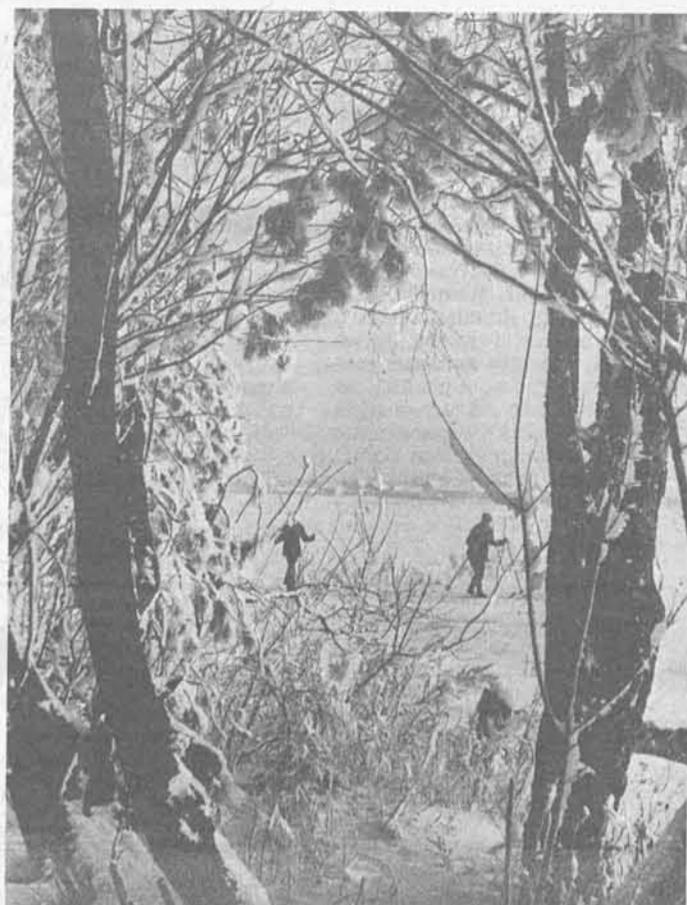
цам в постройке дома, мы к вашим услугам.

Память об умерших родственниках — это святая память.

Если на территории Белоруссии остались могилы ваших родственников и знакомых, мы постоянно будем следить, чтобы они были ухоженными и на них всегда стоял букетик цветов.

Если у вас есть деловые предложения по созданию совместных предприятий, мы ждём их.

ПИШИТЕ ПО АДРЕСУ: БССР, 220020, г. Минск, А/я 148 или звоните по тел. 63-35-42.

Адам ГЛОБУС

...Збяруся і паеду ў зімні лес,
Дзе існуе гармонія і згода,
Спакойна спіць зямелая прырода,
У белай форме — самы чысты змест.

Не ведаю, ці дастаткова слоў,
Каб знікла спрацаванасць і маркота,
А на душы з'явілася святло!

Але я спадзяюся і прашу, —
Лясная ціша, дрэвы і сумёты,
На хвілю ацаліце мне душу.

СУСТРЭЧЫ НА РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Па запрашэнню Бацькоўскага камітэта беларускамоўных школ і класаў горада Мінска ў сталіцу Беларусі прыехала група вучняў беларускіх школ з Беластоцчыны. У праграме беластоцкіх школьнікаў экскурсіі, сустрэчы з аднагодкамі, падарожжы, канцэрты...

Адзін з такіх канцэртаў нашыя госці арганізавалі падчас вечарыны, прысвечанай 70-й гадавіне з дня нараджэння выдатнага беларускага пісьменніка І. Мележа.

Вечар гэты быў арганізаваны Цэнтрам па прапагандзе беларускай культуры «Айчына», які створаны ў Фрунзенскім раёне Мінска. З расказам пра творчы шлях І. Мележа, пра незабыўныя сустрэчы з пісьменнікам выступілі крытык Дз. Бугаёў, паэт У. Карызна, пісьменнік Л. Дайнека. Была разыграная літаратурная віктарына па творчасці І. Мележа, пераможцай якой стала вучанца 113-й мінскай школы Алена Нікалава.

Пасля літаратурнай часткі вечарыны адбыўся канцэрт з удзелам дзяцей з Беластоцчыны. Апякун дэлегацыі Я. Мордаль расказаў, што на Беларусь прыехала 28 дзяцей, якія сталі лаўрэатамі конкурсу дэкламатараў і выканаўцаў беларускай песні, які праводзіцца на Беластоцчыне.

Менавіта ў іх выкананні слухачам, сярод якіх былі дарослыя і дзеці, былі прадстаўлены вершы беларускіх паэтаў, беларускія народныя песні, песні Беластоцчыны. А лялечны тэатр з Бельска-Падляскага паказаў прысутным дзіцячы спектакль па п'есе У. Ягоўдзіка «Зайка, тупні ножкай!»

Ад беластоцкіх артыстаў эстафета святая перайшла да беларускіх дзяцей з узорнага ансамбля народнага танца «Жавароначкі», якія з зайздросным жарам выканалі некалькі беларускіх танцаў, гуляняў. На заканчэнне беларускія школьнікі паднеслі свайму аднагодкам з Беластоцчыны кветкі і сувеніры.

Пасля вечарыны ў многіх яе ўдзельнікаў засталася спадзяванне на тое, што такія сустрэчы паміж дзецьмі і моладзю Беларусі і Беластоцчыны будуць пашырацца менавіта ў рамках супрацоўніцтва гарадскога Бацькоўскага камітэта і Цэнтра па прапагандзе беларускай культуры «Айчына».

НА ЗДЫМКАХ: зацікаўленыя гледачы — госці і гаспадары; апякун польскай дэлегацыі Янка МОРДАЛЬ (злева).

А. МЯЛЬГУИ.

ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

ШТОТЫДНЁВІК «ГОЛАС РАДЗІМЫ» МАЕ ЧЫТАЦКУЮ АУДЫТОРЫЮ ЯК У МЕЖАХ БАЦЬКАУШЧЫНЫ, САВЕЦКАГА САЮЗА, ТАК І У ШМАТЛІКІХ КРАІНАХ ПРАЖЫВАННЯ ЗАРУБЕЖНЫХ СУАЙЧЫННІКАУ.

ГАЗЕТА «ГОЛАС РАДЗІМЫ»:

— дасць вам магчымасць з дапамогай сваіх інфармацыйных, аналітычных матэрыялаў аб культурным, палітычным і эканамічным жыцці Беларусі трымаць руку на пульсе часу і падзей;

— прапануе дасведчаны і плуралістычны расказ аб цікавым мікрасвеце замежжа, які складаюць людзі, крэўныя нам па этнічнаму паходжанню, культуры, гартуючы пры гэтым павягу да думкі і пункту гледжання кожнага свайго карэспандэнта;

— будзе і надалей служыць мостам лучнасці паміж замежнымі беларусамі і іх Бацькаўшчынай;

— валодае добрай, як ніхто іншы, магчымасцю па вашаму жаданню весці пошукі сваякоў і знаёмых у розных кутках свету. Каб зрабіць гэтыя пошукі больш дзейснымі ў рубрыцы «Вас шукаюць і чакаюць сваякі», апроч аб'явы, друкуем фотаздымкі [даведкі па тэл. 33-03-15];

— дае шанц дзелавым людзям БССР і СССР знайсці партнёраў за мяжой і на Радзіме; усё — шляхам публікацыі рэкламных матэрыялаў на беларускай і замежных мовах, візітных картак прадпрыемстваў і кааператываў, аб'яў [даведкі па тэл. 33-02-80]. Хіба вы не зацікаўлены скарыстаць гэтую нагоду!

Выпісаць «Голас Радзімы» можна ў любым адрэзленні «Саюздруку».

НАШ ПАДПІСНЫ ІНДЭКС: 63854, ЦАНА НА ГОД — 4 РУБЛІ 16 КАПЕЕК, НА ТРЫ МЕСЯЦЫ — 1 РУБЕЛІ 4 КАПЕЙКІ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі
Індэкс 63854. Зак. № 312.